

แนวความคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการศึกษา

บทนำ

Comte กล่าวว่า ทุกทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ (scientific theory) จะต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของข้อเท็จจริงที่สามารถสังเกตได้ (observed facts) แต่ในขณะเดียวกัน ความเป็นจริงก็ไม่สังเกตได้ปราศจากการชี้แนะของทฤษฎี (facts cannot be observed without guidance of theory)

(Lewis A. Coser 1971 : 3)

ในกระบวนการวิธีการทางวิทยาศาสตร์ การสังเกต (observation) เป็นวิธีการที่สำคัญวิธีหนึ่งในหลายวิธีการที่ได้อธิบายไว้แล้ว ทฤษฎีในการอธิบายปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ และเป็นที่เชื่อถือกันโดยทั่วไป และในการสังเกตที่เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้น แตกต่างจากการสังเกตโดยทั่วไปที่ขาดหลักเกณฑ์ หรือ ทฤษฎีเป็นเครื่องมือในการชี้แนะ แต่การสังเกตการณ์ที่เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์นั้นมีหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีเป็นเครื่องชี้แนะ ทำให้การอธิบายสาเหตุการเกิด หรือทำนายเหตุการณ์ นั้นมีความน่าเชื่อถือมากขึ้น

ในกระบวนการวิธีการทางสังคมศาสตร์ก็เช่นเดียวกันกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่พยายามสร้างหลักเกณฑ์และทฤษฎี เพื่อนำไปเป็นเครื่องมือในการอธิบาย สาเหตุการเกิด และทำนายปรากฏการณ์ทางสังคม หรือแม้แต่เพื่อเป็นระเบียบวิธีการใหม่ ๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม เพื่อการสร้างแนวความคิด (concept) ทางสังคมศาสตร์ให้มีความเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

วิธีการทางวิทยาศาสตร์และวิธีการทางสังคมศาสตร์ ทฤษฎีจะเข้ามามีบทบาททั้งโดยตรงและโดยอ้อม ในระเบียบวิธีการวิจัย โดยที่ทฤษฎีจะเป็นเครื่องมือที่ช่วยในการจัดระเบียบข้อความ (statement) การจัดเก็บข้อมูลที่พอเหมาะกับการรอบความคิด อีกทั้งทฤษฎียังช่วยทำให้เกิดความคิด สาเหตุการเกิด อธิบาย ได้ไกลกว่าข้อมูลที่มียุ และสามารถหาความสัมพันธ์ของข้อมูลได้

นอกเหนือจากความคิดที่มีอยู่ในทฤษฎี และที่สำคัญทฤษฎีจะเป็นเครื่องมือที่ชี้แนวทางให้เกิดการศึกษาเพิ่มเติมจากที่มีการศึกษาอยู่แล้ว โดยการนำเอาทฤษฎีมาเป็นแนวความคิดเบื้องต้น ซึ่งการค้นพบจากการศึกษานั้นจะเป็นปฏิเสธหรือยอมรับทฤษฎีเดิมเป็นสิ่งที่เกิดได้ทั้งสองทาง นอกจากนี้ทฤษฎียังช่วยคาดการณ์ถึงเหตุการณ์ที่ยังไม่เกิดขึ้น ด้วยทฤษฎีก็คือ การระบุสาเหตุของปรากฏการณ์ต่าง ๆ นั้นเอง (ดวงเดือน พันธุมนาวิน 2529 : 15-16)

ในการศึกษา "ชนชั้นนำ และโครงสร้างอำนาจของชุมชนชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้" ก็เช่นเดียวกันที่มีความจำเป็นที่ต้องมีแนวความคิดพื้นฐานเพื่อเป็นกรอบความคิด และเป็นแนวทางที่นำไปสู่การอธิบายสภาพการณ์ในเรื่องชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนนี้ได้ดี และเพิ่มคุณภาพของการศึกษา

ดังนั้นในบทที่ 2 ของการศึกษาคครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะกล่าวถึงแนวความคิดและแนวคิดเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนที่เป็นที่เชื่อถือนอกกลุ่มผู้ศึกษาในเรื่องโครงสร้างอำนาจ ซึ่งก็มีแนวความคิด "การจัดช่วงชั้นทางสังคม" ที่เป็นแนวความคิดพื้นฐานในการแบ่งประเภทของคนในสังคมออกเป็นชั้น ๆ ที่เป็นชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง ชนชั้นต่ำ และจากการจัดช่วงชั้นทางสังคมนี้เอง ที่ผู้ศึกษาให้ความสนใจกลุ่มที่อยู่สูงสุดของสังคมหรือกลุ่มที่อยู่ยอดสุดของปิรามิด ซึ่งนักรัฐศาสตร์กลุ่มนี้มีแนวความคิดที่สำคัญคือ "แนวความคิดชนชั้นนำ" เหตุที่ผู้ศึกษาสนใจกลุ่มนี้เพราะว่า ชนกลุ่มนี้มีจำนวนน้อยแต่เป็นกลุ่มที่สามารถมีอำนาจเหนือชนกลุ่มมากของสังคมได้ และเป็นผู้ครอบครองสิ่งที่มีค่ามากกว่าคนหมู่มากของสังคม และกลุ่มที่สนใจกลุ่มชนชั้นนำนี้ ยังมีทัศนะต่อไปว่า ชนชั้นนำกลุ่มนี้จะมีความสัมพันธ์ภายในกลุ่มตอกันอย่างใกล้ชิด และมีการประสานผลประโยชน์ตอกันอย่างแนบแน่น ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวคือ "แนวความคิดโครงสร้างอำนาจของชนชั้นนำ" ที่กระทำตอกัน แนวความคิดดังกล่าวถือได้ว่าเป็นกรอบแนวความคิดหลักสำหรับการศึกษาชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชน ซึ่งผู้ศึกษาจะได้นำเสนอพร้อมทั้งการวิเคราะห์แนวความคิดดังกล่าว พร้อมทั้งได้นำผลการวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวมา เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาคครั้งนี้ ซึ่งจะขอนำเสนอเป็นขั้นตอนดังนี้

แนวความคิดการจัดช่วงชั้นทางสังคม

"ชนชั้นนำ" สิ่งที่มีรัฐศาสตร์และนักสังคมวิทยาได้ให้ความสำคัญ และให้ความสนใจมาเป็นเวลานานแล้ว จนถึงขั้นมีแนวความคิดเฉพาะในการวิเคราะห์กลุ่มชนชั้นนำ ด้วยเหตุผลที่ว่าชนชั้นนำเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับกิจกรรมต่าง ๆ ของสังคม ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมทางการเมือง กิจกรรมทางการปกครอง กิจกรรมทางเศรษฐกิจ กิจกรรมทางสังคม ที่เกิดขึ้น ถ้าศึกษาปรากฏการณ์ของการเกิดของกิจกรรมดังกล่าวเหล่านั้นแล้ว จะพบว่าบุคคลที่เป็นผู้กำหนดการเกิดกิจกรรมดังกล่าวนั้น ชนชั้นนำจะมีส่วนอยู่เป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่ชนชั้นนำเป็นผู้ที่มีสิ่งที่เป็นเครื่องมือในการทำให้เกิดการเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงภายในสังคมอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นอำนาจ ทรัพย์สิน เครื่องมือที่แสดงถึงอำนาจ ดังนั้นรัฐศาสตร์และนักสังคมวิทยาจึงให้ความสนใจในชนชั้นนำ ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม โดยมีแนวความคิดการศึกษาชนชั้นนำ โดยเฉพาะ

ในการจะกล่าวถึงลักษณะและความสำคัญและวิธีการศึกษาชนชั้นนำตามแนวความคิดชนชั้นนำนั้น เพื่อเป็นการปูทางสู่ความเข้าใจและการวิเคราะห์แนวความคิดชนชั้นนำอย่างชัดเจน ผู้ศึกษาคิดว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจถึงแนวความคิดพื้นฐานที่นำไปสู่แนวความคิดชนชั้นนำนั้นคือ แนวความคิดการจัดช่วงชั้นทางสังคม (*social stratification*) หรือการแบ่งชั้นทางสังคม หรือการจัดลำดับชั้นทางสังคม ซึ่งทั้งสามความหมายดังกล่าวเป็นเรื่องเดียวกัน แนวความคิดการจัดช่วงชั้นทางสังคมนับได้ว่าเป็นแนวความคิดที่สำคัญแนวความคิดหนึ่งของสังคมวิทยา แต่ที่สำคัญ แนวความคิดนี้เป็นรากฐานของแนวความคิดชนชั้นนำในทางรัฐศาสตร์

แนวความคิดการจัดช่วงชั้นทางสังคม เป็นความคิดที่เกิดจากในสังคมมนุษย์นั้นมีความไม่เท่าเทียมกัน ในการกระจายแจกจ่ายสิ่งมีค่า (*value*) สิ่งของ (*goods*) และบริการต่าง ๆ (*service*) ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้แก่สมาชิกในสังคมอย่างไม่เท่าเทียมกัน และสมาชิกในสังคมนี้เองที่เป็นผู้กำหนดประเมินค่าสิ่งที่อยู่อย่างจำกัดนี้ว่าเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าต่อบุคคลในสังคม ทำให้ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมปรากฏขึ้น และการจัดช่วงชั้นทางสังคมก็ได้ถูกกำหนดขึ้น

ลักษณะของการจัดช่วงชั้นทางสังคมจึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ปรากฏอยู่ และวิวัฒนาการสืบต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานควบคู่กับสังคมของมนุษยชาติก็ได้ ลักษณะของ

ปรากฏการณ์เช่นนี้จะพบอยู่โดยทั่วไปทุกสังคม แต่จะมีคุณลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมตามคุณลักษณะของการประเมินคุณค่าของสิ่งที่มีค่าเหล่านั้น แต่จะอย่างไรก็ตาม การจัดช่วงชั้นทางสังคมนี้จะมีแฝงไว้ด้วยค่านิยมของแต่ละสังคมอยู่ และค่านิยมอันนี้ได้ถูกถ่ายทอดและสืบทอดต่อกันมาเช่นเดียวกันกับวัฒนธรรมของสังคม จนพิจารณาได้ประหนึ่งว่า การจัดช่วงชั้นทางสังคมเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดระเบียบทางสังคมที่ประดุจสืบต่อกันมาของแต่ละสังคม

การจัดช่วงชั้นทางสังคม จึงเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่แบ่งบุคคลในสังคมออกเป็นชั้น ๆ โดยมีการประเมินค่าทางสังคมและมีการเปรียบเทียบในความไม่เท่าเทียมกันในสถานภาพของแต่ละบุคคลในแต่ละช่วงชั้น การแบ่งคนออกเป็นชั้น ๆ นี้ อูบล เสถียรปัทมกรณ (2528 : 75-76) กล่าววว่า

โดยที่มองจากสถานภาพของบุคคลนั้น ๆ บุคคลที่มีฐานะทางสังคมคนละชั้นจะมีความไม่เท่าเทียมกันในสิทธิ หน้าที่ ความรับผิดชอบ อำนาจ อิทธิพล แบบแผนในการดำเนินชีวิต (*life style*) ตลอดจนความสะอาด สุขสบายในดานต่าง ๆ แตกต่างกัน ซึ่งความไม่เท่าเทียมกันในสิ่งเหล่านี้ได้มีผลทำให้โอกาสชีวิต (*code chance*) ของแต่ละคนแตกต่างกันไปตามความได้เปรียบเสียเปรียบกว่ากันในสังคมนั้น ๆ การจัดช่วงชั้นทางสังคมจึงเป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่ในสังคมทุกแห่ง ... อาจแตกต่างกันในวิธีการการจัดและหลักเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดลำดับช่วงชั้นทางสังคมในแต่ละสังคมเท่านั้น

ซึ่งนั่นก็หมายความว่า การจัดช่วงชั้นทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมของมนุษย์ เป็นเรื่องที่มีมนุษย์ในสังคมนั้นกำหนดกฎเกณฑ์และประเมินค่าการจัดระเบียบการจัดช่วงชั้นทางสังคม และในที่สุดก็นำไปสู่ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมของบุคคล และเกิดเป็นชนชั้นทางสังคมชั้นในที่สุด และการจัดช่วงชั้นทางสังคมนี้จะแตกต่างกันตามสภาพของสังคมนั้น ๆ

1. ความหมายการจัดช่วงชั้นทางสังคม

นักวิชาการทางสังคมวิทยาได้ให้ความหมาย การจัดช่วงชั้นทางสังคมไว้มากมาย และในที่สุดก็นำเสนอพอเป็นสังเขปดังต่อไปนี้

International Encyclopedia of Social Sciences ให้ความหมายของ *social stratification* การจัดช่วงชั้นทางสังคมว่า "เป็นความคิดทางสังคมวิทยา

ที่ชี้หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นที่เข้าใจกันว่า สถานภาพทางช่วงชั้นสูงหรือต่ำกว่ากันโดยอาศัยคุณลักษณะบางอย่างเป็นข้อกำหนด" คุณลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้อาจจะเป็นสิ่งที่จับต้องมองเห็นได้เช่น ทรัพย์สินสมบัติ เงินทอง ที่อยู่อาศัย และอาจเป็นสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น เกียรติยศ ชื่อเสียง อำนาจ ฐานะ ตำแหน่ง เป็นต้น แต่สิ่งที่สำคัญคุณลักษณะเหล่านี้เป็นสิ่งที่สังคมให้คุณค่าว่ามีค่าสูงต่ำแตกต่างกัน คุณลักษณะใดเป็นสิ่งที่น่ายกย่อง และคุณลักษณะใดที่ไม่ยกย่อง ดังนั้นคุณลักษณะจะเป็นเครื่องแบ่งช่วงชั้น สถานภาพจึงขึ้นอยู่กับค่านิยมของสมาชิกแต่ละสังคมที่แตกต่างกันไป

Talcott Parson (Irving Krauss 1926 : 15) ได้กล่าวถึง การจัดช่วงชั้นทางสังคมว่าเป็นผลที่เกิดขึ้นจากระบบการกระทำของมนุษย์ มนุษย์คือผู้ประเมินความหมาย (evaluator) ของสิ่งต่าง ๆ ในแง่การกระทำและคุณค่าของสิ่งเหล่านั้น พื้นฐานของการประเมินความหมายคือ ค่านิยม (common value) ที่มีอยู่ร่วมกันในสังคม สังคมดำรงอยู่ได้จากการปฏิบัติตามตำแหน่งที่แตกต่างกัน ตำแหน่งบางตำแหน่งมีความสำคัญมากกว่าตำแหน่งอื่น เพราะเป็นตำแหน่งที่ต้องการความสามารถและความชำนาญมากกว่า เมื่อผู้ที่มีความสามารถและความชำนาญ สำหรับตำแหน่งนั้นมีจำนวนน้อยหรือหาได้ยาก ก็จะทำให้เกิดระบบการให้รางวัลสูง สำหรับตำแหน่งที่หายากนั้น

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2527 : 119) อ้างจาก Mawin E. Olsen กล่าวถึงการจัดช่วงชั้นทางสังคมว่า "เป็นระบบการสืบทอดความไม่เท่าเทียมกันในการแบ่งปัน อำนาจ (power) อภิสิทธิ์ (privilege) และเกียรติคุณ (prestige) ในหมู่มนุษย์" ตามความหมายที่คล้ายคลึงกันนี้ก็มี พัทยา สายหู (2517 : 187) กล่าวถึง การจัดช่วงชั้นทางสังคมคือ กลุ่มบุคคลที่มีคุณลักษณะคุณสมบัติร่วมกันของกลุ่มที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่นเห็นได้ชัด มีการจัดระดับสูงต่ำของกลุ่ม หรือชั้นนั้นให้ไม่เท่าเทียมกันกับกลุ่มหรือชั้นอื่น และมีการกีดกันไม่ให้ไหลลงลำเปลี่ยนชั้นเข้ามา ซึ่งส่วนมากเป็นการรังเกียจไม่ให้สมาชิกจากชั้นต่ำกว่าขยับสูงขึ้นมาได้ ถ้าการกีดกันนั้นมีอย่างเกินคาคก็เรียกกันเป็น "วรรณะ"

ระดม วงษ์นอม (2527 : 6-7) ได้ให้ความหมายของการจัดช่วงชั้นทางสังคมหมายถึง "การจัดคนในสังคมออกเป็นกลุ่มที่มีความไม่เสมอภาคกัน หรือลดหลั่นต่างกันตามฐานะ

ตำแหน่งที่ไม่เท่าเทียมกันในด้านอำนาจ ทรัพย์สิน การประเมินค่าทางสังคม และความพึงพอใจ
 ในด้านจิตใจ" ...หรืออีกนัยหนึ่ง ความไม่เสมอภาคทางสังคมที่นำไปสู่การแบ่งคนเป็นชนชั้น
 ดังกล่าวนั้นเป็นเพราะเกิดความไม่เสมอภาคในด้านอำนาจ ทรัพย์สิน การประเมินค่าทางสังคม
 และความพึงพอใจในด้านจิตใจ อย่างไม่อย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน การประเมินค่าทาง
 สังคม ตามความหมายของ ระดม วงษ์น้อย นั้นหมายถึง การที่สมาชิกของชุมชนหรือสังคมแห่งใด
 แห่งหนึ่งร่วมกันตั้งกฎเกณฑ์ว่า คุณลักษณะใดควรได้รับการยกย่องและไม่ควรยกย่อง และควร
 ยกย่องอะไรเหนือสิ่งอื่นใด

กล่าวโดยสรุปแล้วสามารถรวมความหมาย การจัดช่วงชั้นทางสังคมเป็นระบบการจัด
 คนในสังคมออกเป็นช่วงชั้นต่าง ๆ (class) ที่ไม่เสมอภาคกัน หรือลดหลั่นต่างกันตาม
 สถานภาพ ฐานะ อำนาจ ทรัพย์สิน เกียรติภูมิ โดยที่คุณลักษณะเหล่านี้จะถูกประเมินค่าจากสังคม
 นั้นว่าเป็นสิ่งที่ดีและน่ายกย่อง หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง ช่วงชั้นทางสังคมนี้เกิดขึ้นจากการถือครอง
 ใน สถานภาพ อำนาจ ทรัพย์สิน เกียรติภูมิ อย่างไม่เท่าเทียมกัน เช่น การที่บุคคลมีตำแหน่ง
 ทางสังคมสูง กับการเป็นบุคคลธรรมดา คนมีอำนาจมาก คนมีอำนาจน้อย คนจน เศรษฐี
 คนมียศฐาบรรดาศักดิ์ กับคนที่ไม่มีบุคลุชนธรรมดา เป็นต้น

ในกระบวนการศึกษาการจัดช่วงชั้นทางสังคม มีทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดช่วงชั้นที่สำคัญ
 และขอเสนอ ในที่นี้เพื่อเป็นแนววิเคราะห์ประกอบการนำไปสู่แนวความคิด "ชนชั้นนำ"
 ในการศึกษาครั้งนี้

Kingsley Davis และ Wilbert Moore (1945 : 242-249) ได้เขียนบทความ
 "Some Principles of Stratification" (หลักการของการแบ่งช่วงชั้นทางสังคมบางประการ)
 โดยสาระของทฤษฎีนี้มีข้อสมมุติเบื้องต้นอยู่ ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. ในสังคมมีตำแหน่ง (ทางอาชีพ) บางตำแหน่งที่มีหน้าที่ที่สำคัญกว่าตำแหน่ง
 (อาชีพ) อื่น ๆ และอาชีพเหล่านี้ที่มีความจำเป็นต่ออาศัยทักษะพิเศษ จึงจะปฏิบัติงานได้อย่าง
 งานวิจัยของ North และ Hatt ศึกษาพบว่า ในสหรัฐอเมริกา อาชีพผู้พิพากษาศาลสูงเป็น
 อาชีพที่ถูกจัดอันดับสูงสุดและอาชีพช่างรองเท้าเป็นอาชีพที่มีลำดับต่ำสุด

2. มีบุคคลที่มีความเฉลียวฉลาด (*talented people*) จำนวนจำกัดจำนวนหนึ่งเท่านั้นที่สามารถจะนำไปอบรมให้เชี่ยวชาญในทักษะที่ควรจะไปดำรงตำแหน่งนั้นได้ ในเรื่องนี้มักจะนำเอาปัจจัยพันธุกรรมมาเกี่ยวข้อง เช่น ในสังคมไทยยังคงมีความเชื่อที่ว่า การเรียนแพทย์นักเรียนไทยที่มีเชื้อสายจีนเป็นผู้ที่มีความสามารถเพียงพอที่เรียนแพทย์ได้ และอาชีพหมออาชีพธุรกิจ การค้า ก็เป็นอาชีพที่เหมาะสมกับคนไทยเชื้อสายจีนเช่นเดียวกัน

3. การเปลี่ยนแปลงความเฉลียวฉลาด (*talent*) ให้เป็นทักษะ (*skill*) จำเป็นต้องอาศัยระยะเวลาเพื่อศึกษาอบรมชั่วระยะเวลาหนึ่ง และผู้รับการศึกษาอบรมก็ต้องยอมเสียสละบางสิ่งบางอย่างในระยะอบรมเพื่อฝึกทักษะให้เหมาะสมกับตำแหน่งที่สำคัญนั้น และในการบรรจุตำแหน่งที่สำคัญนั้นจำเป็นต้องมีการเลือกบุคคลที่มีความสามารถจริง ๆ

4. ในการชักนำให้บุคคลยอมเสียสละในบางสิ่งเพื่อเข้าการอบรมนั้น ตำแหน่งของเขานั้นต้องมีแรงจูงใจ และมีรางวัลตอบแทนที่แตกต่างในเรื่องของอภิสิทธิ์ สิทธิพิเศษ และรับมูลค่าของรางวัล ที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดาในจำนวนที่มากกว่า รางวัลตอบแทนที่นี้จะนำไปในรูปแบบ เกียรติภูมิ เงินทอง ทรัพย์สินสมบัติ หรืออำนาจก็ได้

5. สิ่งของที่พึงปรารถนามีอยู่จำกัด ประกอบด้วยสิทธิและสิทธิพิเศษที่ผูกติดอยู่กับตำแหน่งเหล่านั้น สิ่งเหล่านั้นจะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตที่สะดวกสบายกว่าบุคคลอื่น ๆ หรือแม้แต่การได้รับการเคารพนับหน้าถือตาของตนเอง จากบุคคลอื่น ๆ และการปฏิบัติต่อกันในลักษณะเช่นนี้จะเป็นเรื่องธรรมดาในสังคมไปเสีย กลายเป็นการจัดช่วงชั้นทางสังคมที่ถาวรในสังคมไป

6. ความแตกต่างในเรื่องโอกาสที่จะได้รับรางวัลตอบแทนจากสังคมนี้เอง ทำให้ระดับชั้นต่าง ๆ มีเกียรติภูมิและความนิยมนับถือ (*esteem*) ไม่เหมือนกัน นอกจากสิทธิพิเศษและสิ่งเหล่านี้เองทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันทางสังคม หรือเกิดการจัดช่วงชั้นทางสังคมบังเกิดขึ้น

7. ความไม่เท่าเทียมกันทางสังคมที่ปรากฏอยู่ในระดับชั้นต่าง ๆ ไม่ว่าจะมีความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องสิ่งของที่พึงปรารถนา เกียรติภูมิ และความเป็นที่นิยมนับถือ

คุณลักษณะดังกล่าวนั้น วนแล้วแต่มีหน้าที่ในทางที่เป็นประโยชน์ และเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้
ไม่ว่าจะเป็นสังคมใด

Max Weber (1966 : 21-28) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับการจัดชั้น โดยใช้
ตัวแปรหลายด้าน (*multi-dimensional criteria*) เพื่อวิเคราะห์ตำแหน่งหรือฐานะของ
บุคคล ภายในสังคมใดสังคมหนึ่ง โดยที่ Weber มองว่า อิทธิพลที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมของ
บุคคลหรือกลุ่มสังคมหนึ่ง สามารถศึกษาได้หลายด้าน อิทธิพลเกิดจากผลของการติดต่อสื่อสารและ
วัฒนธรรมของกลุ่ม ระเบียบหรือบรรทัดฐานในสังคมจะเป็นตัวกำหนดการติดต่อสื่อสารระหว่าง
บุคคลและระหว่างกลุ่ม Weber มีความคิดว่ามีตัวแปรอิสระที่สำคัญ 3 ประการ (*three
independent orders*) เป็นสิ่งกำหนดความสัมพันธ์ในสังคม

Weber กล่าวถึง การได้รับค่าตอบแทนของบุคคลนั้นขึ้นอยู่กับฐานะหรือตำแหน่งทาง
สังคม อิทธิพลทางเศรษฐกิจ และอำนาจการเมือง ทั้ง 3 อย่างรวมกันเรียกว่า ชั้นชั้น
สถานภาพ และกลุ่ม (*class, status and party*) ซึ่งก็หมายถึง ลำดับชั้นทั้ง 3 ประการ
คือ ลำดับชั้นทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

1. ลำดับชั้นทางเศรษฐกิจ (*economic order*) Weber กล่าวว่า บุคคล
แต่ละคนมีสิทธิครอบครองทรัพย์สินและมีบทบาทในการผลิต รวมทั้งกระจายสินค้าและบริการ
เป็นผลมาจากความแตกต่างในทางด้านเศรษฐกิจและรายได้ ซึ่งทำให้เกิดความแตกต่างในการ
ดำเนินชีวิตและผลตอบแทนที่บุคคลนั้นควรจะได้รับ

2. ลำดับชั้นทางสังคม (*social order*) สังคมจะกำหนดเกียรติภูมิ
สิทธิพิเศษ ความภาคภูมิใจ และสถานภาพทางสังคม ซึ่งบางครั้งก็ไม่ขึ้นอยู่กับความมั่งคั่งร่ำรวย
ทายาทของครอบครัวที่มีชื่อเสียงในสังคม มักจะแต่งกายและดำเนินชีวิตที่แตกต่างไปจากสมาชิก
ทั่วไปของสังคม หรืออีกนัยหนึ่งระบบสังคมเป็นเกียรติภูมิที่อยู่ในตัวบุคคล จะแสดงลักษณะของบุคคล
แต่ละคนออกมา

3. ลำดับชั้นทางการเมือง (*political order*) เป็นบทบาทของบุคคลที่มี
อิทธิพลต่อการตัดสินใจในสังคม ทำให้บุคคลมีอำนาจแตกต่างกัน บุคคลจะแสดงความสามารถโดย

การใช้สิทธิพลชกุงใจ หรือใช้อำนาจขู่เข็ญตามตำแหน่งหน้าที่ของตน วัตถุประสงค์เพื่อควบคุมกลุ่มสังคมต่าง ๆ

Karl Marx เป็นนักวิชาสังคมวิทยาคนหนึ่งที่กล่าวถึง ชนชั้น และเป็นที่ยอมรับ *Marx* ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับ ชนชั้น ว่าความแตกต่างในด้านอำนาจ ในการควบคุมปัจจัยในการผลิตทางเศรษฐกิจ เป็นที่มาของความแตกต่างทางชนชั้น กล่าวคือ ชนชั้นถูกกำหนดโดยความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มชน กับวิธีการผลิต (*mode of production*) ทำให้มนุษย์แบ่งเป็นกลุ่ม สองกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มก็ครอบครองตำแหน่งของตัว ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ไม่เท่าเทียมกันในด้านสิทธิ และผลประโยชน์ ความไม่เท่าเทียมกันในสิทธิ และผลประโยชน์นี้เป็นเหตุที่นำไปสู่การต่อสู้ระหว่างชนชั้นต่าง ๆ อันเป็นการต่อสู้ระหว่างชนชั้นที่มีคือ ชนชั้นกรรมาชีพ (*bourgeoisie*) กับชนชั้นที่ไม่มี คือ ชนชั้นกรรมาชีพ (*proletariat*) การต่อสู้ระหว่างชนชั้น (*class struggle*) นี้ในท้ายที่สุด ชนชั้นกรรมาชีพเป็นชนชั้นที่มีชัยชนะ

กล่าวโดยสรุปแล้ว การจัดช่วงชั้นทางสังคมก็เป็นผลผลิตของสังคมที่กำหนดคนในสังคมออกเป็นกลุ่ม ๆ ตามสถานภาพ ตำแหน่ง และความสามารถในการครอบครองสิ่งที่มีค่าในอัตราที่แตกต่างจากคนอื่น ๆ ในสังคม หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง การจัดช่วงชั้นทางสังคม หมายถึง ระบบการจัดคนในสังคมออกเป็นกลุ่ม ๆ ที่มีความไม่เสมอภาคกัน หรือลดหลั่นต่างกันตามฐานะ ตำแหน่ง บุคคลที่อยู่แต่ละชั้นจะมีความไม่เท่าเทียมกันในด้านอำนาจ ทรัพย์สิน และสิ่งที่มีคุณค่าต่าง ๆ *
...ในสังคม โดยการประเมินค่าทางสังคมของสังคมนั้น ๆ

* สิ่งที่มีคุณค่า (*value*) ตามทัศนะของ *Harold D. Lasswell* หมายถึง อำนาจ (*power*) ความเคารพนับถือ (*respect*) ความนิยมชมชอบ (*affection*) ความยุติธรรม (*rectitude*) การอยู่ดีกินดี (*well-being*) ความมั่งคั่งในทรัพย์สิน (*wealth*) มีทักษะมีความชำนาญ (*skill*) และมีความรอบรู้ (*enlightenment*)
อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมใน *Harold D. Lasswell and Abraham Kaplan* (1950 : 74)

ชนชั้นนำ ความหมายและวิธีการศึกษา

1. ความหมายชนชั้นนำ

จากบทนำที่กล่าวถึง การจัดช่วงชั้นทางสังคมข้างต้น เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า การจัดช่วงชั้นทางสังคมเป็นลักษณะที่ปรากฏให้เห็นอยู่ในแทบทุกสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมบรรพกาล สังคมเกษตรกรรม สังคมอุตสาหกรรม สังคมสมัยใหม่ หรือแม้แต่สังคมของค่ายตะวันออก (กลุ่มประเทศที่มีระบอบการปกครองแบบสังคมนิยม) ที่พยายามนำระบบสังคมให้หลุดพ้นจากภาวะการ ความไม่เท่าเทียมในสังคม ในที่สุดสังคมเหล่านี้ก็ไม่สามารถขจัดความไม่เท่าเทียมของบุคคลลงได้ อย่างน้อยในสังคมนิยมก็ยังมีชนชั้นที่ทำหน้าที่บริหาร กำหนดนโยบายของประเทศ และมีประชาชนธรรมดาอยู่ตนเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง ในสังคมนิยมก็ยังปรากฏมีชนชั้นที่ทำหน้าที่ปกครอง กับชนชั้นที่ไม่มีส่วนในการจัดการปกครอง คือประชาชนอยู่ และถาพิจารณากันให้ชัดเจนแล้ว ในสภาพประชาชนก็มีการจัดโครงสร้างที่ลดหลั่นตามตำแหน่ง และอำนาจ ตั้งแต่ระดับชาติ จนถึงระดับท้องถิ่นอย่างเห็นได้ชัดเจน ซึ่งในสังคมอุตสาหกรรมและมีระบบการเมืองอย่างเสรีแล้ว การจัดช่วงชั้นทางสังคมสามารถเห็นได้ชัดเจน บุคคลมีสิทธิและเสรีภาพในทรัพย์สินกันอย่างเสรี ประกอบกับระบบทางเศรษฐกิจที่เอื้ออำนวยต่อการแข่งขันกันอย่างเสรี ทำให้บุคคล กลุ่มบุคคล สามารถแสวงหา ทรัพย์สิน อำนาจ และคุณค่าทางสังคมกันอย่างกว้างขวางอย่างไรชอบเขต

เห็นว่า การจัดช่วงชั้นทางสังคมเป็นปรากฏการณ์ที่พบได้ทุกสังคม จนมีคุณลักษณะที่เป็นแบบแผนทางวัฒนธรรม (*cultural pattern*) ที่มีการถ่ายทอดสืบทอดต่อกัน (ระดม วงษ์น้อย 2527 : 7, อุบล เสถียรปริภตการณ์ 2528 : 79) โดยผ่านกระบวนการกลมกลืนทางสังคม (*socialization*) ซึ่งคุณลักษณะมีเหมือนกันหมด ความแตกต่างของการจัดช่วงชั้นทางสังคมในแต่ละสังคมจะแตกต่างกันบ้างก็อาจจะอยู่ที่ลักษณะกฎเกณฑ์การจัดช่วงชั้นระหว่างชนชั้น ด้วยเหตุที่ว่าการจัดช่วงชั้นทางสังคมนี้ เป็นเรื่องที่สังคม สมาชิกของสังคมกำหนดขึ้น โดยไม่มีบุคคลภายนอกสังคมมากำหนดให้ การกำหนดกฎเกณฑ์จึงเป็นการกำหนดตามค่านิยม และการประเมินค่าทางสังคมของคนในสังคม และเข้มงวดในโอกาสที่จะเลื่อน ลดสถานภาพของชนชั้นจึงมีความแตกต่างกันไป

ถึงอย่างไรก็ตาม แม้ว่าแต่ละสังคมจะมีกฎเกณฑ์ หลักการที่แตกต่างกัน และมีการแบ่ง เป็นกี่ช่วงชั้น กี่กลุ่มก็ตาม แต่เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าจะเป็นอย่างใดก็ตาม ทุกสังคมจะมีชั้นชั้นอยู่ สองชั้นชั้นเป็นอย่างน้อย กล่าวคือ ชั้นชั้นนำ (*elite*) กับชั้นชนธรรมดา (*mass*) หรือ ชั้นชนปกครอง (*ruling class*) กับชั้นที่ถูกปกครอง (*ruled class*) หรือชั้นชั้นสูง (*high class*) กับชั้นชั้นต่ำ (*low class*) เป็นต้น

"ชนชั้นนำ" (*elite*) เป็นคำที่นำมาใช้กันครั้งแรก ราวศตวรรษที่ 17 ในการอธิบาย ถึงคุณลักษณะของเกี่ยวกับสินค้าชั้นพิเศษ และในระยะเวลาต่อมาได้มีการใช้ *elite* ในความหมาย ที่เป็นกลุ่มชั้นสูงสุดของสังคม (*superior social group*) ซึ่งเกิดมีลักษณะที่เหมือนกับกลุ่ม ขุนนางทหาร หรือไมก็เป็นที่สูงที่สูงกว่าขุนนาง

ในปี คศ. 1823 *Oxford English Dictionary* ใ้กล่าวถึงความหมายของ "*elite*" หมายถึง "กลุ่มสังคม" (*social group*) ซึ่งความหมายของ *elite* ดังกล่าวนั้น ไม่เป็นที่นิยมใช้กันในหมู่นักเขียนทางสังคมศาสตร์และรัฐศาสตร์เท่าที่ควร

เมื่อถึงศตวรรษที่ 19 ในยุโรป และราว คศ. 1920 ในอังกฤษและอเมริกา *Vilfredo Pareto* ได้เขียนแนวความคิดทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับทฤษฎีชนชั้นนำ (*Theory of Elite*) และเป็นที่ยอมรับกันสืบแต่นั้นมา *Pareto* ได้กล่าวถึง ชนชั้นนำเป็น 2 ความหมาย

* ชนชั้นนำ สำหรับคำชนชั้นนำนี้มีผู้ใช้คำนี้อย่างหลากหลาย เช่น ชั้นชนปกครอง (*ruling class*) ชั้นชนแห่งอำนาจ (*power elite*) ชั้นชั้นสูง (*high class*) ชั้นชนปกครอง (*The Governing Elite*) ชั้นชั้นสูง (*upper class*) หรือแม่แต่ผู้นำ (*leaderships*) ก็มีการนำมาใช้ปะปนกันอยู่ แต่ในการศึกษาครั้งนี้เพื่อลดความสับสนจึงใช้ คำว่า "ชนชั้นนำ (*elite*)" เป็นคำกลางในการศึกษา และเป็นข้อตกลงเบื้องต้น

สัมมุติ ในกิจกรรมของมนุษย์แต่ละอย่าง บุคคลแต่ละคนจะถูกให้มิตั้งขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสามารถของแต่ละคน เหมือนกับการให้คะแนนในการสอบแต่ละวิชาในโรงเรียน ซึ่งมีตั้งแต่สูงสุดถึงต่ำสุด คนที่สูงที่สุดจะได้คะแนน 10 และคนทำไม่ได้เลยได้คะแนน 1 ส่วน 0 นั้นมีไว้สำหรับคนที่โง่งเงาจริง ๆ" หรือ สัมมุติว่าคนที่มียาโคเป็นเงินล้าน ๆ เราจะให้คะแนนเขา 10 ส่วนคนที่มียาโคไม่กี่พัน เราจะให้คะแนนเขานั้นเป็น 6 คะแนน คนที่มีรายได้น้อยเพียงพอกับการเลี้ยงชีพเราจะให้คะแนนแค่ 1 ส่วน 0 (ศูนย์) นั้นมีไว้สำหรับคนที่ไม่มีรายได้อะเลย... และเมื่อเรานำชั้นของประชาชนตามคะแนนจากสูงสุดของคะแนนแต่ละกิจกรรมแล้ว ชั้นชั้นที่มีคะแนนสูงที่สุดนั้นคือ ชั้นชั้นนำ

(T.B. Bottomore 1964 : 7)

จากนั้น Pareto ยังมีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องเดียวกันนี้ว่า ในสังคมนี้จะประกอบไปด้วย 2 ชั้นชั้น คือ ชั้นปกครองที่เป็นชนกลุ่มน้อย (เป็นคนที่มีความรู้สูง) กับชั้นที่ถูกปกครองที่เป็นชนกลุ่มใหญ่ ชนกลุ่มน้อยที่เป็นชนชั้นปกครองนี้เท่านั้นที่สามารถใช้อำนาจที่ทำให้คนส่วนใหญ่มีความสุขได้

หลังจาก Pareto ได้ทำการศึกษาระบบชั้นนำแล้ว Gaetano Mosca ได้เขียน "The Ruling Class" ซึ่ง Mosca มีความเห็นเหมือนกับ Pareto และกล่าวว่า

ในทุก ๆ สังคมจะประกอบด้วยชั้นชั้น 2 ชั้นชั้น คือ ชั้นชั้นปกครอง (ruling class) และชั้นชั้นที่ถูกปกครอง (ruled class) โดยปกติแล้วชั้นชั้นแรกจะมีจำนวนน้อย ทำหน้าที่ทุกอย่างเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ผูกขาดอำนาจและได้รับผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่อำนาจนำมา ในขณะที่ชั้นชั้นที่ถูกปกครองที่ประกอบด้วยคนจำนวนมากเป็นกลุ่มที่ถูกขูดรีดและควบคุมโดยชั้นชั้นแรก" (Gaetano Mosca 1939 : 30)

Robert Michels มีความคิดเห็นเหมือนกับ Pareto และ Mosca โดยอธิบายว่า

ในองค์กรต่าง ๆ ถึงแม้ว่าตามหลักการ อำนาจที่เป็นทางการจะเป็นของสมาชิกทุกคนที่อยู่ในองค์กร แต่ในทางปฏิบัติแล้วอำนาจที่แท้จริงจะอยู่ในกลุ่มของสมาชิกที่เข้มแข็งกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งเท่านั้น ... คนกลุ่มนี้มีข้อได้เปรียบสำคัญในเรื่องการมีการจัดระเบียบทางองค์กรที่เป็นเลิศ

(Robert Michels 1962 : 38)

Harold D. Lasswell และ *Daniel Lerner* (1952 : 6-21) กล่าวถึง
ชนชั้นนำว่า "การตัดสินใจของชุมชนอยู่ในกำมือของชนกลุ่มน้อย รัฐบาลทั้งหลายต่างก็เป็นรัฐบาล
ของคนกลุ่มน้อย การใช้อำนาจการปกครองทำไปในนามของประชาชนทั้งหมด"

Robert A. Dahl (1958 : 463-469) นักรัฐศาสตร์อีกคนหนึ่ง ให้ทัศนะว่า
"ชนชั้นนำเป็นชนกลุ่มน้อยแต่เป็นผู้ที่มีอำนาจอิทธิพล และสามารถใช้อำนาจ อิทธิพลควบคุมชน
กลุ่มมากที่ไม่มีอำนาจและไม่มีอิทธิพล"

Kenneth Prewitt และ *Stone Alan* (1973 : 5) กล่าวถึง ชนชั้นนำว่า
"ในทุกสังคมจะแบ่งคนออกเป็น 2 พวก พวกแรกคือ จำนวนน้อยเป็นผู้ปกครอง และอีกพวกหนึ่งมี
จำนวนมากเป็นผู้ถูกปกครอง"

C. Wright Mills (1956 : 3-4) นักรัฐศาสตร์อีกคนหนึ่งมีทัศนะเหมือน
Robert A. Dahl ที่มองว่า

ชนชั้นนำ คือ กลุ่มที่อยู่ในฐานะซึ่งสามารถกระทำการตัดสินใจที่มี
ผลตามมา พวกเขาจะทำการตัดสินใจดังกล่าวหรือไม่ ไม่สำคัญกว่าการที่
พวกเขาอยู่ในตำแหน่งเช่นนั้นจริง ๆ และชนชั้นแห่งอำนาจนี้จะสั่งการใน
สายการบังคับบัญชา และองค์การของสังคมสมัยใหม่ การครอบครองตำแหน่ง
บัญชาการอันที่รวมศูนย์อำนาจ และครอบครองความมั่งคั่ง ชื่อเสียง ที่นำสู่
ความสุขสบายของกลุ่มพวกตน

การศึกษาทางรัฐศาสตร์ของไทย มีนักวิชาการทางรัฐศาสตร์ได้กล่าวถึงชนชั้นนำ
ชัยอนันต์ สมุทวนิช (2511 : 58-71) ได้กล่าวถึง ชนชั้นนำ หมายถึง กลุ่มบุคคลใด ๆ ก็ตาม
ในสังคมหนึ่ง ๆ ที่มีตำแหน่งหน้าที่สำคัญ และมีชื่อเสียง ฉะนั้น ชนชั้นนำจึงอาจรวมถึงบุคคล
หลายอาชีพด้วยกัน บุคคลที่มีตำแหน่งสูงมีอำนาจในหน้าที่ราชการ และจักรภพชน นรนิติผดุงการ
(2513 : 21) ได้ให้ความหมายถึงชนชั้นนำว่า

บุคคลชนชั้นนำ หมายถึง บุคคลในชุมชนใดชุมชนหนึ่ง ซึ่งมีคุณสมบัติ
ที่นำปรารถนาโดยทั่วไป ในระดับที่ค่อนข้างสูงเป็นพิเศษอยู่ ไม่ว่าจะอยู่เพียง
ประการเดียว หรือหลายประการรวมทั้งก็ตาม บุคคลชั้นนำอาจจะเป็นผู้ที่มี
อำนาจ ใ้รับการยกย่องนับถือ มีทรัพย์สิน หรือความสามารถหลาย ๆ ด้าน

คุณสมบัติ ดังนี้อาจจะเป็นเพียงประการเดียว หรือหลายประการรวมกันก็ได้

ระดม วงษ์นอม (2527 : 10) ให้ความหมายชนชั้นนำ หมายถึง ...

..... คุณกลุ่มน้อยที่อยู่บนจุดสุดยอดปิรามิดของการแบ่งชั้นทางสังคม คุณกลุ่มน้อยที่มีอำนาจและอิทธิพลมากที่สุด ครอบครองทรัพย์สินและความร่ำรวยมากที่สุด หรือมากกว่าคนอื่น ๆ ในสังคมหรือชุมชน และคนกลุ่มน้อยนี้ได้อาศัยความได้เปรียบดังกล่าว เขาถึงหรือเขาควบคุมการตัดสินใจของสังคมและชุมชนเอาไว้ ซึ่งในปัจจุบันการควบคุมอำนาจตัดสินใจดังกล่าวก็คือ อำนาจปกครองไว้นั่นเอง

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนววิเคราะห์การเมือง ตามแนวความคิดชนชั้นนำ (*elite approach*) นั้นมองธรรมชาติของสังคมว่า ในสังคมมีชนชั้นสูงอยู่สองชั้นเป็นอย่างน้อย กล่าวคือชนชั้นนำ ซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อย (*minority group*) เป็นกลุ่มที่มีทรัพย์สิน อำนาจ มีชื่อเสียง มีเกียรติยศ และครอบครองสิ่งที่มีค่าทางสังคม ในอัตราที่มากกว่าชนกลุ่มมาก (*majority group*) ของสังคม และที่สำคัญชนชั้นนำที่เป็นชนกลุ่มน้อย นี้จะเป็นผู้ที่ดำรงอยู่ในตำแหน่งที่สามารถใช้อำนาจในการตัดสินใจทางการเมืองและกิจกรรมต่าง ๆ ที่สำคัญของชุมชนเอาไว้ ดังนั้นชนชั้นนำซึ่งเป็นชนกลุ่มน้อยนี้จะรู้จักกันในอีกนัยหนึ่ง คือ ชนชั้นปกครอง (*ruling class*) หรือชนชั้นแห่งอำนาจ (*the power elite*) ส่วนชนชั้นที่ไม่มีส่วนในการปกครองก็จะถูกปกครองโดยชนชั้นปกครอง ซึ่งเรียกว่า ชนชั้นถูกปกครอง (*non-governing class*) หรือมวลชน (*mass*)

ในสถานการณ์ที่เป็นจริงในชุมชนหนึ่งจะปรากฏลักษณะของชนชั้นนำที่แตกต่างกัน มีชนชั้นนำที่มีขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ ลักษณะดังกล่าวนี้จะปรากฏประกอบกับปัจจัยทางสังคม คือ ค่านิยม หรือ การประเมินค่าทางสังคมที่แตกต่างกัน และปัจจัยทางด้านนั้นกิจกรรมที่ปฏิบัติกันในสังคมแต่ละสังคม อาทิ Pareto แบ่งชนชั้นออกเป็น 2 พวกใหญ่ ๆ คือ ชนชั้นปกครอง และชนชั้นที่ถูกปกครอง C.Wright Mills กล่าวถึง ชนชั้นนำที่ทำการปกครองประเทศสหรัฐอเมริกา มี 3 กลุ่มใหญ่ ๆ กล่าวคือ ชนชั้นนำทางการเมือง (*political elite*) ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ (*economic elite*) และชนชั้นนำทางทหาร (*military elite*) นอกจากนี้ ก็มีนักวิชาการ

คนอื่น ๆ ที่จัดชนชั้นนำออกเป็นอย่างอื่น อาทิ ชนชั้นนำแห่งความรู้ (*knowledge elite*)
 ชนชั้นนำทางความคิดเห็น (*opinion elite*) ชนชั้นนำทางศาสนา (*religion elite*)

สำหรับ T.B. Bottomore (1964 : 96) แบ่งประเภทของชนชั้นนำออกเป็น
 5 ประเภทใหญ่ ๆ กล่าวคือ

1. ชนชั้นนำที่มาจากทายาทราชวงศ์ (*Dynamastic Elite*)
2. ชนชั้นนำที่เป็นชนชั้นกลาง (*The Middle Class*)
3. ชนชั้นนำที่เป็นปัญญาชนปฏิวัติ (*The Revolutionary Intellectual*)
4. ชนชั้นนำที่เป็นผู้ปกครองอาณานิคม (*The Colonial Administration*)
5. ชนชั้นนำที่เป็นผู้นำชาตินิยม (*The Nationalist Leaders*)

S.F. Naadel ได้ใช้เกณฑ์ความมั่งคั่งในทรัพย์สิน แบ่งชนชั้นนำออกเป็น 3 ประเภท
 กล่าวคือ

1. ชนชั้นนำทางสังคม (*Social Elite*)
2. ชนชั้นนำที่มีความรู้ความชำนาญเป็นพิเศษในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
 (*Specialized Elite*)
3. ชนชั้นปกครอง (*Governing Elite*)

ส่วน Geraint Parry ได้จำแนกประเภทของชนชั้นนำออกเป็น 3 ประเภท โดยใช้
 เกณฑ์อำนาจ สถานภาพ และความมั่งคั่งในทรัพย์สิน กล่าวคือ

1. ชนชั้นนำทางทหาร (*Millitary Elite*)
2. ชนชั้นนำทางธุรกิจ (*Business Elite*)
3. ชนชั้นนำที่เป็นข้าราชการ (*Bureaucrat Elite*)

ดังกล่าวนั้นคือ การจัดประเภทชนชั้นนำตามลักษณะของกิจกรรมและสถานภาพของแต่ละ
 กลุ่มที่ดำรงตำแหน่งที่ดำรงอยู่ แต่เมื่อพิจารณาตามความเป็นจริงในปรากฏการณ์แล้ว การแยก
 แต่ละประเภทดังกล่าวจะไม่เด่นชัดอย่างแท้จริง ด้วยลักษณะที่ว่า ชนชั้นนำแต่ละประเภทนี้บางครั้ง

ก็เป็นชนกลุ่มเดียวกัน เพียงแต่เมื่อเปลี่ยนสถานภาพ บทบาทไปตามตำแหน่งที่ครอบครองแล้ว ชนกลุ่มน้อยที่จะเปลี่ยนเป็นชนชั้นนำอีกประเภทหนึ่งไป อาทิ ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ เป็นบุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีทรัพย์สิน มีชื่อเสียง และมีอำนาจทางเศรษฐกิจ และบุคคลกลุ่มนี้จะได้รับการยอมรับและยกย่องในวงการทางสังคม เป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในวงสังคม และเมื่อบุคคลเหล่านี้เข้าในกระบวนการทางการเมืองแล้ว ก็มักจะได้เป็นผู้ได้รับเลือกเข้าสู่ศูนย์กลางแห่งอำนาจด้วยความพร้อมของปัจจัยหลาย ๆ ด้าน ในทางการเมืองนี้เอง ชนชั้นนำกลุ่มนี้ก็จะเข้าดำรงตำแหน่งที่สำคัญทางการเมือง เป็นชนชั้นนำทางการเมือง ในขณะเดียวกันชนกลุ่มนี้ก็ใช้อำนาจทางการเมืองเป็นปัจจัยในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของกลุ่มตนเองเพื่อผลประโยชน์ของตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ สถานภาพ เกียรติยศ ทางสังคมก็เป็นผลที่ตามมาเพื่อชนกลุ่มนี้เมื่อเขาดำรงตำแหน่งทางการเมือง ดังนั้นจึงแทบกล่าวได้ว่า บางครั้งชนชั้นนำในแต่ละประเภทเป็นชนชั้นนำที่มาจากกลุ่มเดียวกัน และเป็นที่ยอมรับกันว่า ชนชั้นนำกลุ่มนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มีการประสานผลประโยชน์กันอย่างต่อเนื่อง มีวิถีการดำเนินชีวิต (*style of life*) มีค่านิยม และความรู้สึกนึกคิดที่ไม่แตกต่างกัน และชนกลุ่มนี้มักจะรักษาสถานภาพของกลุ่มตนเอง โดยการสมรสกันในหมู่ของชนชั้นตนเอง ถึงแม้จะไม่เข้มงวดเหมือนระบบวรรณะในอินเดียก็ตาม แต่ในความเป็นจริงปรากฏให้เห็นมีมาก ในสังคมของประเทศที่มีระบบการปกครองแบบเสรีประชาธิปไตย โดยเฉพาะในหมู่ประเทศที่กำลังพัฒนา และประเทศค่อยพัฒนา

2. วิธีการศึกษาชนชั้นนำ

เนื่องจากแนวความคิดชนชั้นนำ (*elite approach*) เป็นแนวความคิดที่ได้รับ ความสนใจจากนักรัฐศาสตร์และนักสังคมวิทยาการเมืองมานานแล้ว จนเป็นที่ยอมรับกันในหมู่นักวิชาการด้วยกันว่า แนววิเคราะห์แบบชนชั้นนำ (*elite model*) เป็นแนววิเคราะห์ที่มีความสำคัญแนวทางหนึ่งในการศึกษารัฐศาสตร์ โดยแนววิเคราะห์ชนชั้นนำนี้มีฐานคติเบื้องต้นว่า อำนาจทางการเมืองจะถูกจำกัดอยู่ในมือของคนกลุ่มน้อยเพียงไม่กี่คนที่เรียกว่า ชนชั้นนำทางการเมือง หรือชนชั้นปกครองนั่นเอง

วิธีการศึกษาต้นแบบชนชั้นนำ (*elite model*) นี้เท่าที่ผ่านมานักวิชาการที่สนใจในชนชั้นนี้ได้แบ่งแนวทางการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ต้นแบบ กล่าวคือ

- ต้นแบบชนชั้นนำนิยม (*The Elitist Model*)
- ต้นแบบพหุนิยม (*The Pluralist Model*)

ซึ่งจะขอนำเสนอเปรียบเทียบและชี้ถึงข้อแตกต่างของทั้ง 2 ต้นแบบการวิเคราะห์
ในชั้นต่อไป

2.1 วิธีการศึกษาต้นแบบชนชั้นนำนิยม (*The Elitist Model*) ต้นแบบ
ชนชั้นนำ นับว่าเป็นแนวการวิเคราะห์ที่มีการยอมรับและนิยมใช้ในการวิเคราะห์ระบบการเมืองสูง
ไม่ว่าจะเป็นชนชั้นนำกับการปกครอง ชนชั้นนำกับการใช้อำนาจ หรือชนชั้นนำกับการกำหนดนโยบาย
สาธารณะ เป็นต้น ซึ่งล้วนแต่นำตัวแบบชนชั้นนำนิยมเป็นกรอบความคิดที่สามารถให้ศักยภาพใน
การอธิบายสูง

แนวความคิดต้นแบบชนชั้นนำนิยมที่ได้รับการยอมรับกันมากและกล่าวถึงกันมาก
อาทิ งานเขียนของชาวอิตาลี *Vilfredo Pareto*, *Gaetano Mosca* และนักสังคมวิทยา
ชาวเยอรมัน *Max Weber* และ *Robert Michels*

กลุ่มนักคิดชนชั้นนำนิยมที่มีทัศนะที่ว่า

อำนาจทางการเมืองจะถูกรวมความอยู่ในการครอบครองของชนชั้นนำ
ผู้เป็นเจ้าของตำแหน่งใหญ่ ๆ ที่รวมสถาบันการจัดช่วงชั้น ชนชั้นนำจะเป็นผู้
ผูกขาดการใช้อำนาจทางการเมือง การเปลี่ยนแปลงอยู่ในขอบเขตที่จำกัด
ชนชั้นนำจะมีลักษณะพื้นฐานทางสังคมที่เหมือนกัน เป้าหมายสำคัญของชนชั้นนำ
คือ เขามีบทบาทโดยตรงในรัฐ ถึงจะมีตำแหน่งอยู่น้อย ถ้าหากว่าอำนาจหน้าที่
นั้นมีความสัมพันธ์กับผลประโยชน์ของชนชั้นนำ ดังนั้นชนชั้นนำ ส่วนใหญ่จึง
เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายอำนาจของชนชั้นนำ
จะมีขอบเขตที่จำกัดและมีความมั่นคงสูง การกระจายอำนาจอยู่ในกลุ่มของ
ชนชั้นนำเท่านั้น (J. Allen Whitt 1982 : 9-11)

Pareto ผู้เป็นต้นแบบของแนวความคิดของต้นแบบชนชั้นนำนิยม *Pareto*
มีความคิดเห็นว่า ในสังคมสมาชิกแทบทุกคนจะไม่เสมอภาค มีความแตกต่างกันเนื่องจากเหตุผล
ทางสรีระวิทยา ทางจิตวิทยา ทางศีลธรรม และอย่างอื่นโดยเฉพาะที่ *Pareto* เรียกว่า
"residues" ที่เครื่องกำหนดพฤติกรรมของทุกคน จากข้อแตกต่างในปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนด
พฤติกรรมนี้เอง *Pareto* จึงแบ่งชนชั้นในสังคมออก 2 กลุ่ม คือ กลุ่มชนชั้นสูง (*elite*)
และกลุ่มชนชั้นอื่น (*non-elite*) กล่าวคือ

2.1.1 กลุ่มชนชั้นนำ เป็นชนชั้นนำที่มีความแตกต่างไปจากชนชั้นอีกชั้นหนึ่ง กลุ่มชนชั้นนำจะมีลักษณะเฉพาะทางด้านสรีระวิทยา จิตวิทยา และศีลธรรม ชนชั้นนำใช้ข้อได้เปรียบในลักษณะดังกล่าวเป็นชนชั้นที่มีอำนาจในการควบคุมกลไกทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ชนชั้นสูงจึงเป็นชนชั้นที่ทำการปกครองชุมชน สมาชิกของชุมชนนี้ฉลาด มีประสิทธิภาพ และมีคุณธรรมสูง (ภุชงค์ กุศลบุตร 2528 : 76) ซึ่งมีลักษณะเช่นว่าไม่มีในชนชั้นอื่น

ชนชั้นสูงนี้สามารถแบ่งเป็นชั้นย่อย ๆ ได้อีก 2 ชั้น และแสดงร่วมกับชนชั้นอื่นของสังคมได้ ดังต่อไปนี้

ก. ชนชั้นนำที่ทำหน้าที่ในการปกครอง (*the governing elite*) เป็นผู้ที่ทำหน้าที่รัฐบาล มีอิทธิพลต่อการบริหาร โดยตรงและโดยอ้อม

ข. ชนชั้นนำที่ไม่มีส่วนในการปกครอง (*non-governing elite*) เป็นชนชั้นนำที่ไม่มีส่วนในการปฏิบัติหน้าที่ในคณะบริหารโดยตรง แต่มีสถานภาพสูง เพราะมีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้น อาทิ มีศีลธรรม มีจิตวิทยาสูง มีคุณธรรม ชนชั้นนำกลุ่มนี้มีนักศิลปิน นักเขียน นักธุรกิจอุตสาหกรรม นักวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

2.1.2 กลุ่มชนชั้นอื่นที่ไม่ใช่ชนชั้นนำ เป็นสมาชิกของสังคมที่ไม่มีคุณสมบัติทางสรีระวิทยา ทางจิตวิทยา ทางศีลธรรม และทางสติปัญญา อยู่ในชั้นที่ไม่ใช่ชนชั้นนำ บุคคลเหล่านี้เป็นชนชั้นต่ำของสังคม

ตามทัศนะของ *Pareto* มีทัศนะว่า ทุกสังคมจะมีชนชั้นนำอยู่เสมอ แต่ชนชั้นนำก็มีการคงอยู่และเมื่อนานเข้าชนชั้นนำก็มีการสลายตัวไปเช่นกัน และจะมีชนชั้นนำกลุ่มใหม่ขึ้นมาแทนที่ ซึ่งทฤษฎีนี้เรียกว่า การหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของชนชั้นนำ (*circulation of "Elite"*) การเปลี่ยนแปลงของชนชั้นนำย่อมขึ้นอยู่กับระบบสังคม (*social system*) ว่ามีการเคร่งครัดในเรื่องนั้นทางสังคมมากน้อยเพียงใด ในสังคมเปิดนั้นการเลื่อนชั้นมีโอกาสดังกล่าวสูงมาก สำหรับการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงของชนชั้นนำนี้ *Pareto* แบ่งพวกชนชั้นนำที่หมุนเวียนอำนาจกันเป็น 2 พวก กล่าวคือ พวกสุนัขจิ้งจอก (*foxes*) และพวกสิงห์ (*lions*) ซึ่งพวกสุนัขจิ้งจอกนี้เป็นชนชั้นนำที่มีความเฉลียวฉลาด ไหวพริบดี มีสติปัญญาเป็นเลิศ ชนชั้นนำกลุ่มนี้เมื่อสังคมสงบก็จะเป็น

ศูนย์กลางของอำนาจ ส่วนชนชั้นนำแบบสังคมนั้น เป็นพวกที่มีความคิดแบบอนุรักษนิยม ชอบใช้กำลังรุนแรง เมื่อสังคมอยู่ในภาวะวิกฤต ชนชั้นนำแบบสังคมนั้นจะเข้ามามีอำนาจเพื่อคุ้มครองชนชั้นนำจึงจอก และเมื่อสังคมสงบดีแล้ว ชนชั้นนำจึงจอกจะใช้ความฉลาดเข้าสู่ศูนย์กลางอำนาจคืน ลักษณะการณก็จะวนเวียนอยู่เช่นนี้ สังคมจึงเกิดความสมดุล (equilibrium) อยู่ได้

Gaetano Mosca เป็นนักทฤษฎีชนชั้นนำนิยมอีกคนหนึ่งที่มีความคิดเห็นที่เหมือนกันกับ *Pareto* โดยที่ *Mosca* ให้ความสำคัญว่า

ในทุกสังคมจะประกอบด้วยชนชั้น 2 ชั้น คือ ชั้นผู้ปกครองและชนชั้นที่ถูกปกครอง โดยปกติแล้วชนชั้นปกครองมีน้อย ทำหน้าที่ในการปกครองผูกขาดอำนาจ และรับผลประโยชน์จากการมีอำนาจ ในขณะที่ชนชั้นที่ถูกปกครองที่เป็นชนกลุ่มมากถูกปกครองโดยชนกลุ่มแรก

ชนชั้นนำที่เป็นชนกลุ่มน้อยสามารถเป็นผู้ปกครองในองค์การได้ เพราะชนกลุ่มนี้มีความสามารถในการจัดการที่ดีกว่า เขาจึงสามารถครอบงำคนจำนวนมากในองค์การที่ไม่สามารถจัดการได้ดีกว่าชนกลุ่มน้อยนั้นได้ (*Gaetano Mosca 1939 : 53*)

นั้นก็แสดงว่า *Mosca* มีความเห็นที่สอดคล้องกับ *Pareto* ในเรื่องของการมีอยู่ของชนชั้นนำ และการเป็นผู้ปกครองของชนชั้นนำ แต่ *Pareto* มองถึงพฤติกรรมเชิงจิตวิทยาของชนชั้นนำ ขณะที่ *Mosca* พิจารณาถึงความได้เปรียบของชนชั้นนำในความสามารถในการจัดการที่ดีกว่า

Robert Michels นักวิเคราะห์ต้นแบบชนชั้นนำอีกคนหนึ่งที่มีความคิด ชนชั้นนำเช่นเดียวกันกับ *Mosca* โดยที่ *Michels* มองถึงการจัดการองค์การภายในพรรคการเมืองของอเมริกาแล้วให้ทัศนะว่า

การจัดการองค์การที่จะทำให้เกิดชนชั้นนั้นต้องเป็นการจัดการที่ซับซ้อนและมีภาระงานกันทำเฉพาะคน และมีสายการบังคับบัญชา มีความสัมพันธ์ภายในองค์การ ความสับสนวุ่นวายในการควบคุมตามตำแหน่ง และสามารถบังคับบัญชา นี้เองทำให้บุคคลที่อยู่ในตำแหน่งสูงสุด ในองค์การสามารถผูกขาดการตัดสินใจและกำหนดนโยบายการตัดสินใจภายในองค์การ (*Robert Michels 1962 : 38*)

และ C. Wright Mills นักวิเคราะห์ตัวแบบชนชั้นนำอีกคนที่มีทัศนะว่า "ชนชั้นนำ
 แห่งอำนาจเป็นกลุ่มที่รวมกันเข้าเป็นกลุ่มที่สามารถควบคุมทรัพยากรสำคัญ ๆ ของประเทศ
 ตลอดจนกลไกการตัดสินใจ การกำหนดนโยบายของประเทศ" (C. Wright Mills 1956 :
 34)

จากที่กล่าวถึงแนวความคิดของเหล่านักวิเคราะห์ตัวแบบชนชั้นนำนิยมมาแล้วข้างต้น
 ตัวแบบชนชั้นนำนิยมนี้ชี้ให้เห็นว่าในสังคมแทบทุกสังคมจะต้องมีชนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นชั้นที่มีอำนาจ
 ชนชั้นนำนี้จะประกอบด้วยผู้ที่ตำแหน่งทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ ทางสังคม หรือผู้ที่สามารถ
 มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในปัญหาต่าง ๆ และเป็นผู้ที่มีความสามารถในการควบคุม ทรัพยากรทาง
 การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ในอัตราที่มากกว่าชนกลุ่มมากของสังคม โดยสรุปสาระสำคัญของ
 ชนชั้นนำนิยมนี้ได้ว่า (จุฬพล ทนินพานิช 2529 : 30-31)

ประการหนึ่ง ในสังคมโดยทั่วไปจะประกอบด้วยคนกลุ่มน้อยที่มีอำนาจและคนกลุ่มใหญ่
 ที่ไม่มีอำนาจ คนกลุ่มน้อยเท่านั้นที่เป็นผู้จัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าเพื่อสังคม ขณะที่คนส่วนใหญ่
 ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าดังกล่าวเลย

ประการที่สอง คนกลุ่มน้อยที่ทำการปกครองนี้โดยทั่วไปมีลักษณะแตกต่างไปจากคน
 กลุ่มใหญ่ ส่วนใหญ่มาจากส่วนของสังคมที่มีสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมสูง

ประการที่สาม การเคลื่อนไหวของคนกลุ่มใหญ่ที่ไม่ใช่ชนชั้นนำเพื่อก้าวไปสู่ตำแหน่ง
 หรือสถานชนชั้นนำมักจะต้องเป็นไปอย่างเชื่องช้าและต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อรักษาไว้ซึ่งเสถียรภาพ
 ความมั่นคง ขณะเดียวกันพยายามหลีกเลี่ยงการปฏิวัติ และผู้ที่มีโอกาสขึ้นไปสู่สถานะดังกล่าว
 ส่วนใหญ่ได้แก่ ผู้ที่ยอมรับค่านิยมของคนกลุ่มน้อยที่เป็นชนชั้นนำ

ประการที่สี่ คนกลุ่มน้อยหรือชนชั้นนำเหล่านี้ยอมรับค่านิยมของระบบสังคมและร่วมกัน
 รักษาไว้

ประการที่ห้า เมื่อเป็นเช่นนั้นนโยบายของรัฐโดยทั่วไปจึงมิได้สะท้อนความต้องการของ
 ประชาชน แต่ค่อนข้างจะเป็นความต้องการของชนชั้นนำมากกว่า การเปลี่ยนแปลงนโยบาย
 โดยทั่วไปจะมีลักษณะค่อยเป็นค่อยไปมากกว่าการเปลี่ยนแปลงอย่างกระทันหัน

ประการที่ห้า ชนชั้นนำโดยทั่วไปมีอิทธิพลต่อคนส่วนใหญ่มากกว่าคนส่วนใหญ่ที่มีอิทธิพลของชนชั้นนำ

2.2 วิธีการศึกษาต้นแบบพหุนิยม (*The Pluralistic Model*) ตัวแบบวิเคราะห์ชนชั้นนำแบบพหุนิยมนี้เป็นแนวความคิดที่มีความคิดเห็นขัดแย้งกับกลุ่มตัวแบบชนชั้นนำนิยม โดยมองว่า "การเมืองหรือการใช้อำนาจทางการเมืองเป็นเรื่องของการแข่งขันของกลุ่มอิทธิพลต่าง ๆ ที่ผลัดเปลี่ยนเข้ามาใช้อำนาจทางการเมืองตามประเด็นของกลุ่ม ดังนั้นจึงไม่มีกลุ่มใดที่ผูกขาดอำนาจการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด" (*J. Allen Whitt 1982 : 17*) จุดสนใจของต้นแบบชนชั้นนำแบบพหุนิยมจึงอยู่ที่ "กลุ่มอิทธิพล" (*interest group*) มิใช่ "ชนชั้นนำ" เหมือนต้นแบบชนชั้นนำนิยม

ต้นแบบชนชั้นนำแบบพหุนิยมนี้ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กลุ่มแนวความคิด ประชาธิปไตยพหุนิยม (*democratic pluralist*) นี้มี *Robert A. Dahl* ซึ่งเป็นนักรัฐศาสตร์ที่รู้จักกันดี *Dahl* เป็นผู้ริเริ่ม และหลังจากนั้นก็ยังมี *Nelson Polsby* แต่ความคิดหลักก็เห็นจะมีของ *Dahl* เท่านั้นที่มีการยอมรับกันอย่างกว้างขวาง โดยตามทัศนะของ *Dahl* กล่าวว่า อำนาจทางการเมืองหรือการตัดสินใจจะกระจายไปตามกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าแข่งขันตอรอง เพื่ออำนาจทางการเมืองและกลุ่มต่าง ๆ นี้เองเป็นพื้นฐานของที่มีผลกระทบโดยตรงต่อองค์การทางการเมือง และ *Dahl* ก็เชื่อความสามารถของเอกชน เหมือนกับที่เชื่อในความสามารถของผู้นำในพรรคหรือผู้นำในกลุ่มนั่นเอง ส่วนการแข่งขัน (*competition*) นั้น *Dahl* กล่าวว่า เป็นความสัมพันธ์กลุ่มผลประโยชน์ตั้งใจให้เกิดขึ้น และถูกกำหนดโดยสมาชิกของกลุ่ม และมีผลต่อการจัดอำนาจของกลุ่ม การกระจายอำนาจจะไม่มีวันสิ้นสุดและไม่คงที่ แต่จะเปลี่ยนไปตามกลุ่มต่าง ๆ แต่จะเป็นระยะเวลาอันสั้น และจะเปลี่ยนไปสู่กลุ่มผลประโยชน์กลุ่มอื่น และกลุ่มผลประโยชน์แต่ละกลุ่มนี้จะมีการประนีประนอม ประสานผลประโยชน์เข้าด้วยกัน ส่วนรัฐนั้นจะเป็นเพียงนายหน้าหรือคนกลางที่คอยสนับสนุนอยู่ตรงกลางระหว่างการแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์เท่านั้น (ดูตารางเปรียบเทียบประกอบ)

จากการศึกษาของ *Dahl* ที่ศึกษาโครงสร้างอำนาจในชุมชน *New Haven* (1961) ซึ่งตอนนั้นชุมชนนี้จะถูกปกครองโดยชนชั้นนำที่มีความมั่งคั่งและฐานะทางสังคมดี (*social standing*) ซึ่งก็มี "*entrepreneurs*" ซึ่งเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ และกลุ่ม "*ex-pletes*" ซึ่งเป็นกรรมกร

ชั้นกลาง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอำนาจทางการเมืองในโครงสร้างของสังคมครั้งยิ่งใหญ่ คือ ผลประโยชน์ทางการเมือง และการสังคมทางทรัพยากร คือ ความมั่งคั่ง สถานภาพทางสังคม การศึกษา การบริการสาธารณะ และอำนาจทางการเมือง ที่เคยถูกครอบงำโดยคนบางกลุ่มหรือบางคน กลับเป็นของพรรคการเมืองที่เป็นมวลชน ที่มาจากการแข่งขันและการเลือกของสมาชิกส่วนใหญ่ (J. Allen Whitt 1982 : 18)

Dahl ก็เหมือนนักพหุนิยมคนอื่น ๆ ที่มองถึงการเป็นเจ้าของในสิ่งต่าง ๆ และขอแตกต่างของประชาชนในเรื่องของ ชาติพันธุ์ ศาสนา ทักษะพิเศษ การศึกษา รูปแบบการดำเนินชีวิต ค่านิยม ธรรมเนียม ระเบียบของรายได้ ดังนั้นสังคมแบบพหุนิยมทำให้เกิดการเมืองแบบพหุนิยม (political pluralism) ขึ้นมา ซึ่งการเมืองแบบนี้ประชาชนเป็นผู้กำหนดผลประโยชน์ ความคิดและความเกี่ยวข้อง Dahl กล่าวว่า "ไม่มีใครที่มีค่านิยมที่เท่าเทียมกันในผลประโยชน์ ดังนั้นการเมืองที่แตกต่างกันผลที่ตามมาคือ สังคมทางเศรษฐกิจก็แตกต่างกัน (Robert A. Dahl 1961 : 59) และประชาชนสามารถประสานผลประโยชน์โดยการรวมกันเป็นกลุ่ม การรวมสมาคมโดยสมัครใจก็จะมีระบบตัวแทนเข้ามาตามปรัชญาทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันการแข่งขันระหว่างพรรคการเมืองและสมาคมก็เกิดขึ้น จุดนี้เองสมาชิกทุกคนสามารถรวมมือกับกลุ่ม ไม่ว่าจะเป็นการผ่านตัวแทน หรือการเป็นตัวแทน เพื่อใช้อิทธิพลรักษาผลประโยชน์ของตนในระบบการเมือง ก็เป็นการง่ายที่จะให้บุคคลที่ไม่ใช่ชนชั้นนำคือ "economic notable" ที่ไม่มีส่วนในกลุ่มผูกครองสามารถเข้าไปใช้อิทธิพลในการกำหนดนโยบายในระบบของการของสมาชิกงายขึ้น (Robert A. Dahl 1961 : 72) ดังนั้นชนชั้นนำสามารถมีส่วนร่วมในทางการเมือง และ notable นี้เองเป็นที่มีความสำคัญที่สุดในเป้าหมายทางสังคมและเศรษฐกิจ แต่เขาเองไม่สามารถมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดในการตัดสินใจของชุมชน ส่วนเหตุที่หาเขามีาระทางธุรกิจมากเกินไป

C. Wright Mills อีกคนที่สนับสนุนความคิดของ Dahl โดยที่ Mills ให้ความเห็นว่า "มวลชนของกลุ่มประชาชนที่มีส่วนในกลุ่มหรือพรรคการเมืองนี้มีส่วนสำคัญอย่างมากในการเรียกร้องผลประโยชน์ การเรียกร้องโดยกลุ่มผลประโยชน์สามารถที่จะทำให้ชนชั้นนำเก่า (old elite) หลุดจากศูนย์กลางเวทีการเมืองได้" (J. Allen Whitt 1982 : 19)

หลังจากงานเขียนของ Dahl ออกเผยแพร่ 6 ปี "*The Power Structure*" ของ Arnold Rose ก็ออกเผยแพร่ แนวความคิดของ Rose เป็นการสนับสนุนแนวความคิดพหุนิยมของ Dahl โดยการตั้ง "*multi-influence hypothesis*" ซึ่งเป็นการค้านสมมุติฐาน การครอบครองของชนชั้นนำของนักธุรกิจ ("*The Economic Elite Dominance*") ของ Mills และ Hunter, Rose สรุปขอคนพบของเขาเองว่า

ส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์อเมริกา มีชนชั้นนำทางธุรกิจบางคนได้ทำลายระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย และกระบวนการนิติบัญญัติ แต่ในช่วงที่ผ่านมานี้พวกเขาพยายามควบคุมสมาชิกสภา และนักการเมืองระดับใหญ่ ๆ และนับวันความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำทางธุรกิจและนักการเมืองจะมีอิทธิพลมากขึ้น มีการรวมมือกัน มีการแบ่งงาน มีความขัดแย้ง และมีการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างกลุ่มที่ใหญ่กว่าเดิม ปัจจุบันนี้การจำกัดบทบาทของชนชั้นนำทางธุรกิจอยู่ในระดับที่น่าพอใจ แต่ชนชั้นนำทางธุรกิจก็มีกระบวนการของพวกเขาเอง โดยการใส่ความมั่งคั่งไปช่วยในการเลือกตั้งของนักการเมืองบางคน และใช้อิทธิพลต่อนักการเมืองบางคน แต่อย่างไรก็ตามไม่ว่าชนชั้นนำและนักการเมืองไม่สามารถเป็นกลุ่มที่อยู่ได้อย่างถาวร ในความเป็นจริงมีชนชั้นนำเพียงบางส่วนเท่านั้นที่มีการทำการตัดสินใจในหมู่พวกเขาชนชั้นนำด้วยกัน และกลุ่มชนชั้นนำจะมีอย่างน้อย สองกลุ่มเท่านั้น... ..พรรคการเมืองที่มีความสำคัญในการแตกต่างในการกำหนดกิจกรรมของชนชั้นนำทางธุรกิจ ในพรรคการเมืองเหล่านี้มีศักยภาพมีอยู่อย่างเดียวคือ ความสามัคคีภายในพรรค (Arnold Rose 1967 : 493)

Nelson Polsby นักพหุนิยมอีกคนหนึ่งที่วิจารณ์กลุ่มแนวความคิดชนชั้นนำนิยม ซึ่ง Polsby เรียกว่า ทฤษฎีการจัดลำดับชั้นทางสังคม Polsby (1980 : 154) ได้ให้ทัศนะแบบพหุนิยมว่า

การกระจายของอำนาจจะอยู่ตราบดีที่ยังมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ (*decision making*) การแข่งขัน หรือว่าความขัดแย้งในหมู่นักการเมือง ความสามารถพิเศษของผู้นำจะถูกจำกัดในขอบเขตของประเด็นเท่านั้น ขอตกลงนี้มีเมื่อมีการจัดลำดับของการตัดสินใจ การเลือกตั้งเป็นความสัมพันธ์โดยตรงกับการกระจายของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหลัก และพื้นฐานของอิทธิพลจะอยู่เหนือความสัมพันธ์ของการกระจายการตัดสินใจมากกว่าการถูกปิดกั้น "หรือถูกครอบงำ"

จากการนำเสนอแนวความคิดชนชั้นนำต้นแบบพหุนิยม มีทัศนะความคิดที่ตรงกันข้ามกับชนชั้นนำนิยม ที่ว่าอำนาจทางการเมืองผูกขาดโดยชนชั้นนำเพียงกลุ่มเดียว การเมืองจึงเป็นเรื่องของชนชั้นนำ อำนาจจึงรวมศูนย์อยู่เพียงการครอบงำของชนชั้นนำเท่านั้น แต่แนวความคิดของพหุนิยมมองว่าการเมืองเป็นเรื่องของการแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์ที่เกิดจากการรวมตัวของปัจเจกชน และสามารถมีอิทธิพลมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ดังนั้นอำนาจทางการเมืองจึงกระจายอยู่ตามหน่วยต่าง ๆ ทางการเมือง ไม่มีการตายตัวอยู่ในหน่วยหนึ่งอย่างถาวร แต่จะเปลี่ยนแปลงไปตามประเด็นของนโยบายการตัดสินใจ หรือผลประโยชน์ของกลุ่มใด ถ้าหากว่านโยบายใดกระทบต่อผลประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์แล้ว กลุ่มผลประโยชน์นั้นก็จะเข้ามาแข่งขันต่อรองตามลักษณะของนโยบาย ดังนั้นชนชั้นนำจึงเปลี่ยนแปลงไปตามประเด็นของการแข่งขันกลุ่มผลประโยชน์ แนวความคิดพื้นฐานของกลุ่มนี้จึงมองว่า อำนาจ คือ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชนและในกระบวนการตัดสินใจนั่นเอง ชนชั้นนำแห่งอำนาจก็คือ บุคคลที่เข้ามามีส่วนในกระบวนการตัดสินใจในนโยบายที่สำคัญของชุมชน (ดูตารางเปรียบเทียบแนวความคิดประกอบ)

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวความคิดชนชั้นนำซึ่งได้แบ่งแนวความคิดออกเป็น 2 ต้นแบบ กล่าวคือ ต้นแบบชนชั้นนำนิยม และต้นแบบพหุนิยม ดังที่นำมาเสนอแล้วนั้น ต่างก็มีข้อแตกต่าง โดยอุดมคติพื้นฐานที่กล่าวมา ซึ่งจากข้อแตกต่างของตัวแบบการวิเคราะห์ชนชั้นนำนี้เองที่นำไปสู่ความแตกต่างของการศึกษา โครงสร้างอำนาจชุมชน และวิธีการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน ซึ่งจะขอนำเสนอในขั้นตอนต่อไป

ตารางที่ 1 แสดงคุณลักษณะของคณแบบวิเคราะห์ชนชั้นนำ (Characteristics of Model)*

ประเด็น <i>Issue</i>	ชนชั้นนำ <i>The Elitist Model</i>	พหุนิยม <i>The Pluralistics Model</i>
หน่วยวิเคราะห์พื้นฐาน	ชนชั้นนำแบบสถาบัน	กลุ่มผลประโยชน์
กระบวนการที่สำคัญ	การปกครองอย่างเป็นลำดับชั้นโดยชนชั้นนำ	การแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์
ฐานอำนาจของกลุ่ม (ทรัพยากร)	ตำแหน่งที่เป็นสถาบัน ; พื้นฐานทางสังคมโดยทั่ว ๆ ไป, ผลประโยชน์ รวมกัน	มาจากหลายแหล่ง : การจ้องคักการ : การปกครอง : เศรษฐกิจ : สังคมและปัจเจกบุคคล
การแจกแจงอำนาจ	รวมศูนย์อยู่ที่ชนชั้นนำที่เป็นกลุ่มเดียวกัน	กระจายระหว่างที่มีการแข่งขัน, กลุ่มที่แตกต่างกัน
ความจำกัดและความมั่นคง ในอำนาจของกลุ่ม	มีความมั่นคง ไม่มีขอบเขตที่แน่ชัดใน การครอบงำของชนชั้นนำ	ไม่มั่นคง, จำกัดโดยความเห็นร่วมตามแบบ ประชาธิปไตย ; ความเข้มแข็ง ของกลุ่มจะเปลี่ยนแปลงระหว่าง สมาชิกที่แตกต่างกัน
ความคิดเรื่องบทบาทของรัฐ	รัฐมีบทบาทเพียงเล็กน้อย ถ้าหากว่ามีความเป็นอิสระ ชนชั้นนำเป็นผู้ควบคุม ผลประโยชน์	รัฐคือ พวกนายหน้า สามารถ รักษาอำนาจโดยการถ่วงดุลย์ ในการแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์

* J. Allen Whitt, Urban Elite and Mass Transportation. (1982 : 10)

โครงสร้างอำนาจชุมชน ความหมายและการศึกษา

1. ความหมายโครงสร้างอำนาจ

จากแนวความคิด การจัดช่วงชั้นทางสังคมปรากฏว่าในแทบทุกสังคมจะมีการระบบการจัดคนในชุมชนออกเป็นกลุ่ม ๆ ที่มีความไม่เท่าเทียมกันตามสถานภาพ อำนาจ ตำแหน่ง และทรัพย์สิน และสิ่งที่มีคุณค่าอื่น ๆ และจากการปรากฏอยู่ของการจัดช่วงชั้นทางสังคมนี้เอง ในแต่ละสังคมจะมีลักษณะรวมกันอยู่ กล่าวคือ ไม่ว่าจะมีการจัดช่วงชั้นทางสังคมออกเป็นกี่ระดับก็ตาม จะมีคนกลุ่มน้อยที่สามารถครอบครองสิ่งที่มีคุณค่าในสังคมในอัตราที่มากกว่าคนกลุ่มมากในสังคมนั้น ๆ และสามารถเข้าครอบงำการใช้อำนาจในการตัดสินใจในกิจกรรมที่สำคัญของชุมชนไว้ได้ ซึ่งเท่ากับว่าชนกลุ่มน้อยนี้เป็นชนชั้นที่ปกครองชุมชนนั่นเอง

การนำแนวความคิดชนชั้นนำมาประยุกต์ใช้กับโครงสร้างอำนาจ โดยการมองที่มาว่า แนวการศึกษาชนชั้นนำเป็นการวิเคราะห์เกี่ยวกับอำนาจของชนชั้นที่มีอำนาจหรือชนชั้นนำ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การศึกษา ชนชั้นนำเป็นการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ (*power relation*) ของชนชั้นนำในสังคมนั้นเอง ซึ่งนั่นก็หมายถึงการศึกษาโครงสร้างของชนชั้นนำที่มีอำนาจ หรือที่เรียกว่า โครงสร้างอำนาจ (*power structure*)

โครงสร้างอำนาจเป็นที่สนใจและมีการศึกษากันมากขึ้น เมื่อ *C. Wright Mills* ได้ศึกษาชนชั้นนำของอเมริกา จากการศึกษาของ *Mills* ดังกล่าว เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาโครงสร้างอำนาจมากขึ้น *C. Wright Mills (1956 : 3-4)* กล่าวว่า

สัมพันธ์ภาพทางสังคมที่นำไปสู่การวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจว่า สัมพันธ์ภาพทางสังคม "สถานภาพทางสังคม ตำแหน่ง และความมั่งคั่งของบุคคลสามารถถูกเปลี่ยนไหลกลายเป็นอำนาจทางสังคมได้ อำนาจเหล่านี้ถูกประสานเข้าด้วยกันกลายเป็นโครงสร้างอำนาจ คนที่อยู่สูงสุดในโครงสร้างนี้จะมีอำนาจสูงสุดเรียกว่า ชนชั้นนำแห่งอำนาจ (*The Power Elite*)

ตามทัศนะของ *Mills* ได้แสดงลักษณะของโครงสร้างอำนาจนั้นเกิดขึ้นเมื่อสัมพันธ์ภาพระหว่างชนชั้นนำเกิดขึ้นบนพื้นฐานของตำแหน่งภายในสถาบันใหญ่ สัมพันธ์ภาพดังกล่าวจะแปรเปลี่ยนเป็นโครงสร้างอำนาจ เป็นโครงสร้างที่ทำให้ผู้น้อยบนยอดของปิรามิดดังกล่าว

มีอำนาจอย่างแท้จริงในการตัดสินใจของสังคม ตัวแบบของโครงสร้างอำนาจตามความคิดของ Mills จุดศูนย์กลางของอำนาจจะอยู่ยอดสูงสุดของปิรามิด ซึ่งเป็น "power elite" ที่เป็นชนชั้นแห่งอำนาจที่เกาะเป็นกลุ่มเดียว ระดับรองลงมาก็จะมีอำนาจในระดับกลาง ส่วนระดับกลางเป็นประชาชนที่ไม่มีกรรมร่วมกัน

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2527 : 29) ให้ความเห็นว่า โครงสร้างอำนาจเป็นแนวความคิดที่บ่งบอกถึงความสัมพันธ์ทางสังคม หรือความสัมพันธ์เชิงองค์การของบรรดาสมาชิกของสังคมผู้มีอำนาจและลักษณะที่มีอำนาจถูกนำมาใช้

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ (2513 : 16) กล่าวถึงโครงสร้างอำนาจคือ องค์ประกอบที่มีรูปแบบของความสัมพันธ์และรูปร่างของอำนาจอย่างไรก็ตามไม่ว่าจะมีมากหรือน้อยก็ตาม

ระดม วงษ์นอม (2527 : 16) กล่าวว่า "โครงสร้างอำนาจคือ การจัดลำดับชนชั้นของคนที่มีอำนาจ มีอิทธิพลในการปกครองชุมชนออกเป็นชั้น ๆ ลดหลั่นกัน และยังคงถึงความสัมพันธ์ทางอำนาจของชนชั้นที่มีอำนาจดังกล่าว"

จากแนวความคิดโครงสร้างอำนาจดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า โครงสร้างอำนาจ (power structure) หมายถึง เนื้อหาที่เป็นแบบแผนของความสัมพันธ์ภายในของความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชนชั้นที่มีอำนาจในการปกครองในชุมชนนั้น ซึ่งชุมชนนั้นจะมีโครงสร้างขนาดเล็กหรือขนาดใหญ่ก็ได้ และรูปแบบของโครงสร้างอำนาจจะเป็นแบบที่มีบุคคลเพียงกลุ่มเดียวที่ผูกขาดอำนาจในชุมชน หรือมีกลุ่มบุคคลหลาย ๆ กลุ่มที่เข้ามามีส่วนในการใช้อำนาจในชุมชน

2. แนวความคิดการศึกษาโครงสร้างอำนาจ

แนวการวิเคราะห์โครงสร้างอำนาจในปัจจุบันเป็นการนำแนวความคิดของการวิเคราะห์ "ชนชั้นนำ" มาเป็นฐานคติในการวิเคราะห์ ซึ่งในปัจจุบันที่มีการยอมรับและมีความสำคัญในทางรัฐศาสตร์ มี 2 แนววิเคราะห์ด้วยกัน คือ

- โครงสร้างอำนาจแบบชนชั้นนำนิยม
- โครงสร้างอำนาจแบบพหุนิยม

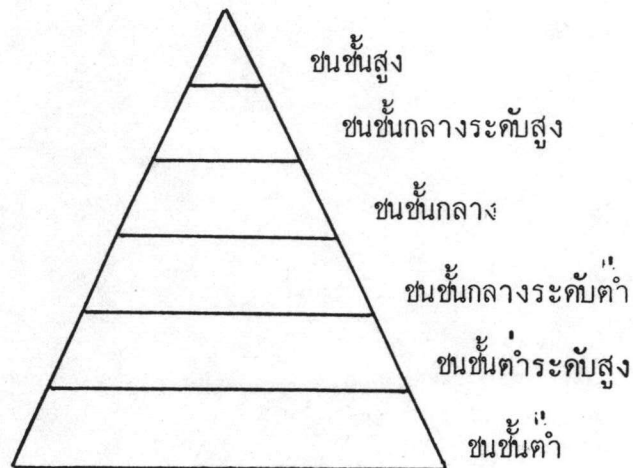
2.1 โครงสร้างอำนาจแบบชนชั้นนำนิยม (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2527 : 27)

โครงสร้างอำนาจแบบชนชั้นนำนิยม เป็นแนววิเคราะห์ของกลุ่มรัฐศาสตร์ กลุ่มแนวความคิด "ชนชั้นนำนิยม" (*elitism*) ซึ่งมีนักปรัชญาที่สำคัญคือ *Vilfredo Pareto* *Gaetano Mosca*, *Harold D. Lasswell*, *Daniel Lerner* โดยแนวความคิดของกลุ่มชนชั้นนำนิยม มีแนวความคิดที่ว่า "ในแต่ละสังคมจะประกอบด้วย "ชนชั้นนำ" (*elite*) และ "ปวงชน" (*mass*) ชนชั้นนำซึ่งมีอำนาจในสังคมนั้นมีจำนวนน้อย ส่วนปวงชนมีจำนวนมาก แต่ไร้อำนาจ"

แนวความคิดดังกล่าวจะปรากฏอยู่ในงานเขียนของกลุ่มชนชั้นนำนิยมอย่าง *Vilfredo Pareto* (1935 : 246) กล่าวว่า "ทุก ๆ คนจะถูกปกครองโดยชนชั้นนำซึ่งถูกเลือกสรรขึ้นมาจากประชาชน" *Mosca* ก็มีทัศนะในทิศทางเดียวกัน *Pareto* กล่าวคือ "ในทุกสังคมไม่ว่าจะเป็นสังคมที่ค้ำค้ำพัฒนาหรือสังคมที่เจริญจะมีคนอยู่สองชนชั้น คือชนชั้นผู้ปกครองและชนชั้นผู้ถูกปกครอง ชนชั้นปกครองมีจำนวนน้อยเป็นผู้ปฏิบัติภาระหน้าที่ทางการเมือง ผูกขาดอำนาจ กอบโกยผลประโยชน์ที่เกิดขึ้น อำนาจเหล่านั้นในขณะที่อีกชนชั้นหนึ่งมีจำนวนมากถูกทำและถูกควบคุมโดยชนกลุ่มแรก (*Gaetano Mosca* 1935 : 50)

Harold D. Lasswell และ *Daniel Lerner* (1952 : 7) กล่าวถึงในเรื่องเดียวกันนี้ว่า การค้นพบว่า "การตัดสินใจในสังคมขนาดใหญ่ของทุกสังคมอยู่ในกำมือของคนจำนวนน้อยนั้นยืนยันว่าความเป็นจริงสำคัญที่ว่า รัฐบาลทั้งหลายต่างเป็นรัฐบาลของคนจำนวนน้อย ไม่ว่าจะในนามของคนจำนวนน้อย คน ๆ เดียว หรือคนหมู่มากก็ตาม"

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวความคิดพื้นฐานของโครงสร้างอำนาจแบบชนชั้นนำนิยมว่า ระบบสังคมทั้งหลายต่างประกอบด้วยบุคคลซึ่งมีคุณลักษณะแตกต่างกันในด้านสถานภาพเกียรติภูมิ และอิทธิพลที่มีต่อบุคคลอื่น ๆ ในสังคมนั้น แนวความคิดของชนชั้นนำนี้คือ โครงสร้างด้านสถานภาพเป็นกลุ่มของชนชั้นทางสังคม (*social class*) แนวความคิดนี้จึงถือว่าปัจจัยต่าง ๆ นี้ที่มาเป็นตัวกำหนดสถานภาพทางสังคม และของระบบสังคมประกอบด้วยกลุ่มหรือชนชั้นต่าง ๆ ซึ่งสามารถจัดเป็นลำดับชั้นได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มชนชั้นที่อยู่สูงสุดของปิรามิดเป็นชนชั้นสูง เป็นกลุ่มที่มีภาระงานดี มีอิทธิพล มีการศึกษาสูงกว่า มีรายได้มากกว่า มีอำนาจทางการเมือง และเป็นกลุ่มที่มีชาติตระกูลสูงกว่า และเป็นกลุ่มที่มีสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ร่องลงมา

กล่าวโดยสรุปแล้ว แนวความคิดโครงสร้างอำนาจแบบชนชั้นนิยมนั้น มองว่า อำนาจการตัดสินใจทางการเมืองในสังคมนั้นผูกขาดอยู่กับกลุ่มบุคคลจำนวนน้อยที่สามารถควบคุมและเป็นเจ้าของสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม หรือที่เรียกว่า ชนชั้นแห่งอำนาจนั่นเอง และกลุ่มชนชั้นนำจะมีการรวมตัวกันเป็นกลุ่มสถาบันหรือองค์การมิได้

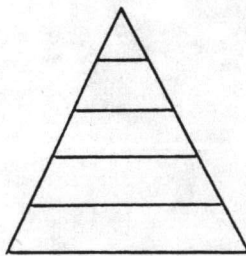
2.2 โครงสร้างอำนาจแบบพหุนิยม

โครงสร้างอำนาจแบบพหุนิยมเป็นแนววิเคราะห์ของนักรัฐศาสตร์ กลุ่มพหุนิยม (*pluralism*) ที่มีแนวความคิดพื้นฐานโต้แย้งกลุ่มชนชั้นนำนิยม ในประเด็นที่ว่า "อำนาจเกิดขึ้นจากการมีสถานภาพทางบทบาทในองค์การทางสังคมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ในตำแหน่งสูงของสถาบันจะเป็นผู้มีอำนาจไม่ว่าเขาจะกระทำการให้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจหรือไม่ก็ตาม" ส่วนกลุ่มพหุนิยมมีแนวความคิดว่า "อำนาจเกิดขึ้นจากการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจบุคคลจะมีอำนาจต่อเมื่อเขาได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงต่อการตัดสินใจ บุคคลจะมีอำนาจต่อเมื่อเขาได้เข้ามามีส่วนร่วมโดยตรงต่อการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น (พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว 2527 : 33)

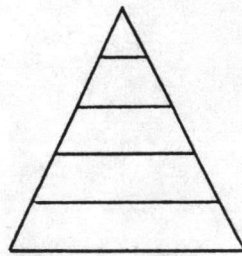
ซึ่งเป็นนักรัฐศาสตร์ซึ่งมีแนวความหมายแบบกลุ่มพหุนิยม อธิบายว่า

ชนชั้นนำจากสถาบันเหล่านั้นจะมีเอกภาพแห่งชนชั้นนำทางอำนาจ อยู่โดยชนชั้นนำเหล่านั้นจะมีความเหมือนกันในด้านการดำรงชีวิต การศึกษา อารมณ์ และความรู้สึก แมว่าในความเป็นจริงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ของชนชั้นนำแต่ละสถาบันจะมีอยู่ แต่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชนชั้นนำ ในแต่ละสถาบันไม่ใช่สิ่งสะท้อนความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสถาบันทาง นั้นหมด" (C. Wright Mills 1956 : 29)

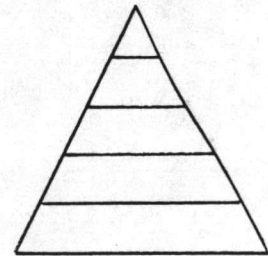
แนวความคิดพื้นฐานของกลุ่มพหุนิยม เชื่อว่า การเมืองเป็นเรื่องของ การแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ของสังคม กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ต่างก็เป็นอิสระต่อกัน การที่บุคคลอยู่ในตำแหน่งที่แตกต่างกัน บุคคลอาจจะมีคุณลักษณะในทางตำแหน่งสองสามอย่าง ที่ แตกต่างกันอย่างเด็ดขาด เช่น บุคคลอาจมีอำนาจทางการเมืองสูง แต่มีอำนาจทางเศรษฐกิจต่ำ ก็ได้ ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้คือ โครงสร้างอำนาจมีลักษณะ "หลากหลาย" ในมิติที่แตกต่างกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งมีศูนย์อำนาจหลายศูนย์นั่นเอง

กลุ่มสังคม

กลุ่มการเมือง

กลุ่มเศรษฐกิจ

แนวความคิดดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า กลุ่มพหุนิยมก็ยอมรับการมีอยู่บางชนชั้นนำ แต่จะมีแบบกระจายไปตามประเด็นการเมือง (political issue) และการคงอยู่ของผู้นำ ต้องคำนึงถึงความต้องการของมวลชนและนักพหุนิยมแบบใหม่เป็นให้ เห็นคุณลักษณะของพหุนิยม ชนิดใหม่ ซึ่งเป็นหลักการที่ว่า "ปัจเจกบุคคลสามารถมีส่วนร่วมและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และกลุ่มพหุนิยมใหม่ก็ยอมรับว่า ปัจเจกบุคคลมีความสำคัญในระดับที่ลดลง แต่มุ่งสนใจพฤติกรรม ของกลุ่ม แต่ก็ยังไม่ละทิ้งความสำคัญของปัจเจกบุคคลเสียเลยทีเดียว เพราะกลุ่มเกิดจากการ

รวมตัวของปัจเจกบุคคล ส่วนการแบ่งปันระหว่างกลุ่มก็ยังเป็นการแข่งขันของผู้นำกลุ่ม ซึ่งมีอำนาจอันชอบธรรมและอำนาจจากการเป็นตัวแทนของสมาชิกส่วนใหญ่ (Robert Presthus 1964 : 18-19)

กล่าวโดยสรุปแล้ว โครงสร้างอำนาจแบบพหุนิยมนั้นเป็นการนำแนวความคิด "พหุนิยม" มาเป็นกรอบแนวความคิด โดยกลุ่มนี้มีแนวความคิดพื้นฐานที่ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มชนชั้นนำ นิยมที่ว่าในชุมชนต่าง ๆ มีกลุ่มชนชั้นนำที่รวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นผูกขาดการใช้อำนาจและการตัดสินใจในทุกกิจกรรม แต่เชื่อว่าในทุกสังคมมีการแข่งขันกันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ อำนาจและโครงสร้างอำนาจจึงไม่ตายตัว แต่จะเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายหรือการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบายหรือกิจกรรมของชนชั้นโดยตรง การเข้าแข่งขันของกลุ่มผลประโยชน์นี้เอง จึงเป็นเหตุของการเปลี่ยนแปลงกลุ่มที่เข้ามาใช้อำนาจในศูนย์อำนาจ ดังนั้นอำนาจตามแนวความคิดของกลุ่มพหุนิยม หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจของชุมชน ผลของการตัดสินใจในระบบ การตัดสินใจนี้เป็นการแสดงออกของความสัมพันธ์ที่ใครจะควบคุมหรือครอบงำพฤติกรรมของสมาชิกคนอื่น ๆ ของชุมชน

สรุปการนำเอาแนวความคิดทางสังคมวิทยาเกี่ยวกับการกำจัดลำดับชั้นทางสังคม มาเป็นแนวการวิเคราะห์ชั้นชั้นนำของสังคม และการค้นหาชนชั้นนำจากแนวความคิดของการกำจัดลำดับชั้นทางสังคม เพื่อเป็นการนำไปสู่แหล่งกำเนิดของอำนาจได้จากชนชั้นนำ และการศึกษาดังกล่าวเป็นการนำไปสู่การมองหา "โครงสร้างอำนาจ" (power structure) ที่มีอยู่ในสังคม และตลอดถึงลักษณะของความสัมพันธ์เชิงอำนาจของชนชั้นนำที่มีต่อกันและระหว่างชนชั้นนำที่มีต่อกันและระหว่างชนชั้นนำกับชนชั้นรองลงมา และมองว่าในกลุ่มที่มีอำนาจนั้นมีการแย่งกลุ่มกันเองออกเป็นทีละระดับ การศึกษาดังกล่าวเป็นการศึกษาโครงสร้างอำนาจทั้งหมด ซึ่งการศึกษาโครงสร้างอำนาจในปัจจุบันมีแนวการวิเคราะห์ที่สำคัญสองแนวทางด้วยกัน กล่าวคือ โครงสร้างอำนาจแบบชนชั้นนำ และโครงสร้างอำนาจแบบพหุนิยมซึ่งทั้งสองแนวทางดังกล่าวมีจุดเด่นในการอธิบายโครงสร้างอำนาจในสังคมในมิติที่แตกต่างกัน ซึ่งในการศึกษาทั้งสองแนวทางนำมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

3. การศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน

การศึกษาโครงสร้างอำนาจที่มีการยกย่องและยอมรับกันมากคือ "The Power Elite" ของ C. Wright Mills ซึ่งเป็นการศึกษาในระดับชาติ การศึกษาในลักษณะดังกล่าวเป็นขอบข่ายที่กว้างมาก และเป็นการศึกษาที่ยากมากที่จะเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่แท้จริงได้ ดังนั้น ในยุคปัจจุบันการศึกษาโครงสร้างอำนาจในระดับชาติจึงลดบทบาทและมีความนิยมน้อยลง ในขณะที่เดียวกันนักวิชาการที่สนใจโครงสร้างอำนาจนิยม ศึกษาโครงสร้างอำนาจในระดับต่ำลงมา คือในระดับชุมชนหรือท้องถิ่นแทน ซึ่งเรียกว่า การศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน (community power structure)

การศึกษาโครงสร้างอำนาจในระดับชุมชน เป็นการศึกษาที่ไม่กว้างและมีขอบเขต อยู่ในความสามารถของผู้สนใจ เข้าทำการศึกษาได้ โดยที่สามารถนำหลักการและวิธีการของการศึกษาโครงสร้างอำนาจในระดับมหภาคมาใช้ได้ และประการสำคัญผู้ศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลไม่ว่าจะเป็นการศึกษาแบบการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant-as-observer) หรือการศึกษาแบบสำรวจก็ตาม แต่การศึกษาแบบแรกนั้นนับว่าเป็นวิธีการเหมาะสมกับการศึกษาโครงสร้างอำนาจในระดับชุมชนในประเทศไทยมากกว่าวิธีอื่น ๆ และเป็นที่คาดกันว่า การศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนนี้สามารถนำเสนอข้อค้นพบที่ชัดเจนได้ และสามารถนำข้อค้นพบนี้ไปอธิบายปรากฏการณ์ของชนชั้นนำในระดับที่สูงกว่าระดับชุมชนได้ในระดับหนึ่ง

การศึกษาโครงสร้างอำนาจในชุมชนนั้นมีข้อแตกต่างกันไปตามแนวความคิดที่กล่าวมาแล้วข้างต้น กล่าวคือ สำนักโครงสร้างอำนาจแบบชนชั้นนำนิยม (elitist school) และสำนักโครงสร้างอำนาจแบบพหุนิยม (pluralist school) โดยที่สำนักชนชั้นนำนั้นใช้วิธีการศึกษาแบบระบุบุคคลที่มีชื่อเสียงว่าเป็นบุคคลที่เป็นชนชั้นนำ และมีข้อสรุปเบื้องต้นว่ามีชนชั้นนำจำนวนน้อยที่ผูกขาดอำนาจ และการตัดสินใจของชุมชน และสรุปโครงสร้างอำนาจแบบปิรามิด (pyramid) ส่วนสำนักพหุนิยมกล่าวแย้งการศึกษาของกลุ่มแรกว่าไม่สามารถค้นพบโครงสร้างอำนาจได้อย่างแท้จริง ดังนั้นสำนักพหุนิยมจึงมีวิธีการศึกษาโครงสร้างอำนาจจากกระบวนการตัดสินใจ (decision-making) และประเด็นในการตัดสินใจในกิจกรรมในชุมชน ซึ่งข้อค้นพบตามวิธีการดังกล่าวพบว่า ชนชั้นนำมีอยู่แต่มีลักษณะแบบกระจายไปตามประเด็นทาง

การเมือง (*political issue*) และมีลักษณะที่กระจายออกเป็นหลายกลุ่ม แต่ละกลุ่มมีการแข่งขันกันอย่างอิสระ และมีการหมุนเวียนกันตามการเข้ามามีส่วนทางการเมือง ดังนั้น โครงสร้างอำนาจแบบพหุนิยมจึงมีความ "หลากหลาย"

ในการศึกษาคครั้งนี้จะขอนำเสนอข้อค้นพบในการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนของแต่ละสำนัก โดยสังเขปดังต่อไปนี้

3.1 การศึกษาโครงสร้างอำนาจแบบชนชั้นนำนิยม (*elitism*) งานที่สำคัญที่สุดของโครงสร้างอำนาจชนชั้นนำนิยม ก็เห็นจะเป็นงานของ *Floyed Hunter* ที่ทำการศึกษา "*Community Power Structure*" โดยการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนของ *Regional City (Atlanta)* โดยใช้วิธีการศึกษาแบบระบุชนชั้นนำโดยคู่อชื่อเสียง (*reputational method*) จากการสรุปของ *Hunter* ปรากฏว่าโครงสร้างอำนาจของเมือง *Atlanta* ถูกปกครองโดยกลุ่มชนชั้นนำที่มีอิทธิพลเพียง 40 คนเท่านั้น โดยที่ผู้มีอิทธิพลเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นเจ้าของธุรกิจ บริษัทยาการเงิน และอุตสาหกรรม ลักษณะโครงสร้างอำนาจของชุมชนดังกล่าวมีลักษณะเป็นปิรามิด (*Single Pyramid*) ซึ่งเป็นปิรามิดแห่งอำนาจที่สำคัญมาก (*Floyed Hunter 1953 : 61-80*) และภายในโครงสร้างอำนาจนั้น ผู้มีอำนาจอาจจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่น และเป็นกลุ่มที่กำหนดนโยบายและการตัดสินใจในนโยบายภายในชุมชนอย่างแท้จริง" และ *Hunter* ยังพบว่า "ผู้นำทางเศรษฐกิจแบบแฝง (*covert economic elite*) จะเป็นผู้ขึ้นำการตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลในชุมชน" โดยที่ "ผู้นำทางเศรษฐกิจจะเข้าสู่อำนาจอย่างแน่นอนหรือไม่ก็ตาม พวกเขาจะอยู่เบื้องหลังนักการเมือง" และนักธุรกิจหรือผู้นำทางเศรษฐกิจยังสามารถควบคุมผู้ปกครอง ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลในชุมชนนั้นด้วย" (*Floyed Hunter 1953 : 174-175*)

หลังจาก *Hunter* ศึกษาชุมชนดังกล่าวปรากฏว่า ข้อเขียนของเขาถูกวิจารณ์อย่างมาก *Hunter* จึงกลับไปศึกษาใหม่ใน 7 ปีต่อมา (ค.ศ. 1960-1970) เพื่อยืนยันข้อค้นพบของเขา เช่น เดิม ปรากฏว่า "ตลอดช่วงเวลาที่ผ่านมา ลักษณะโครงสร้างอำนาจของชุมชนเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา แต่เปลี่ยนแปลงน้อยมากในด้านโครงสร้างอำนาจนั้นคือ โครงสร้างอำนาจยังมีลักษณะเป็นปิรามิด ซึ่งครอบงำโดยชนชั้นนำทางเศรษฐกิจ แต่ก็มีข้อสรุปเพิ่มเติมว่า

การตัดสินใจในนโยบายในท้องถิ่นดูเหมือนว่าจะมีลักษณะเป็นปิรามิด ลักษณะความไม่สมดุลย์ทางสถาบันอยู่ (*imbalanced institution*) กล่าวคือ สถาบันทางเศรษฐกิจและสถาบันทางการเมืองจะผูกขาดอำนาจการตัดสินใจ แต่ศูนย์กลางสำคัญในการตัดสินใจโดยตรงยังอยู่ภายใต้ของการขึ้นนำของผู้นำทางเศรษฐกิจอยู่เช่นเดิม" (*Floyed Hunter* อ้างถึงใน สมจิต ปัญาศักดิ์ 2528 : 45-46)

มีนักวิชาการที่ทำการศึกษาและยืนยันความคิดของ *Hunter* อาทิ *Roland J. Pellegein, Charles H. Coates* ศึกษาที่เมือง *Bigtown* เมื่อมีข้อสรุปเช่นเดียวกับ *Hunter* กล่าวคือ "มีชนกลุ่มน้อยซึ่งจัดทำนโยบายและทำการตัดสินใจในนโยบายอย่างแท้จริงในชุมชน" และ *Delbert C. Miller* ศึกษาที่เมือง *Pacific City* มีสมมุติฐานว่า "ผู้นำธุรกิจมีอิทธิพลหรือมีอำนาจครอบงำโครงสร้างอำนาจของชุมชน และการตัดสินใจอำนาจทางชุมชนจะผ่านกลุ่มผู้นำ" ผลการศึกษาก็ก็นับยืนยันสมมุติฐาน กล่าวคือ กลุ่มผู้มีอิทธิพลสำคัญ (*key influentials*) ในชุมชนคือ กลุ่มธุรกิจ แต่ภายในโครงสร้างอำนาจของชนชั้นนำ ผู้นำยังมีความสัมพันธ์เชิงสังคมกับกลุ่มอื่น แต่กลุ่มธุรกิจก็ยังคงเป็นกลุ่มที่ผูกขาดอำนาจการตัดสินใจที่สำคัญของชุมชนอยู่ดี

นอกจากนี้ ก็มีการศึกษาของ *Lynd* ศึกษาโครงสร้างอำนาจของชุมชนที่เมือง *Middle Town* และ *William Ployed Warner* ศึกษาที่เมือง *Yankee City* ผลของการศึกษาก็เหมือนกับ *Hunter* คือ ชนชั้นนำทางเศรษฐกิจจะเป็นชนชั้นที่ควบคุมอำนาจในการตัดสินใจทางการเมือง

กล่าวโดยสรุปแล้ว สำนักชนชั้นนำนิยมได้ทำการศึกษาโครงสร้างอำนาจในชุมชนปรากฏว่า โครงสร้างอำนาจมีลักษณะเป็นปิรามิด โดยที่ชนชั้นนำที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตรงยอดของปิรามิด และชนกลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่ควบคุมอำนาจการตัดสินใจของชุมชน ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม"

3.2 การศึกษาโครงสร้างอำนาจแบบพหุนิยม (*pluralism*) แกนหลักของความคิดแบบพหุนิยมที่สนใจโครงสร้างอำนาจของชุมชน คือ *Robert A. Dahl* (1966 : 47)

ที่ทำการศึกษที่เมือง *New Haven* โดยใช้วิชาการศึกษาแบบระบุชนชั้นนำโดยการดูที่การตัดสินใจ โดยดูว่าใครมีอำนาจในการตัดสินใจในประเด็นทางการเมือง การที่ *Dahl* ใช้วิธีการศึกษาแบบนี้เพราะ *Dahl* มองว่า วิธีการเช่นนี้จะทำให้การศึกษาโครงสร้างอำนาจในชุมชนได้เห็นภาพของผู้มีอำนาจการตัดสินใจอย่างแท้จริง (*actual power*) ข้อค้นพบของ *Dahl* มีข้อสรุปที่ไม่เห็นด้วยกับ "สำนักชนชั้นนำนิยม" ที่ว่าโครงสร้างอำนาจเป็นแบบปิรามิด และมีชนกลุ่มน้อยที่ผูกขาดอำนาจการตัดสินใจ โดยเฉพาะผู้นำทางเศรษฐกิจ จากการศึกษาของ *Dahl* พบว่า ทรัพยากรทางการเมืองสามประการที่จะทำให้บุคคลที่มีอำนาจทางการเมือง คือ ความร่ำรวย (*wealth*) พื้นฐานทางสังคม (*social standing*) และความนิยมจากประชาชน (*popularity*) จากการศึกษาพบว่า ผู้ประกอบการทางธุรกิจจะมีทรัพยากรทั้ง 3 ประการมากกว่ากลุ่มอื่น และในแง่ของการปกครองชุมชน *New Haven* ถูกปกครองโดยกลุ่มชนสามกลุ่ม กล่าวคือ "*entrepreneurs*" คือ ผู้ที่มีความร่ำรวย มีฐานะทางสังคม และมีการศึกษา "*entrepreneurs*" คือ ผู้ที่มีความร่ำรวยเงินทองมากที่สุด และมีฐานะความนิยมจากประชาชนมาก และ "*ex-pletes*" คือ คนงานที่มีความเชี่ยวชาญ ซึ่งในระยะหลังกลุ่ม *ex-pletes* มีโอกาสเข้าสู่อำนาจทางการเมืองมากขึ้น โดยอาศัยการเมืองแบบ *Ethnic politics* ที่ได้รับการสนับสนุนเฉพาะกลุ่มเชื้อชาติเดียวกัน (*Robert A. Dahl 1966 : 32-51*)

การศึกษาของ *Dahl* ยังพบว่า ในเมือง *New Haven* กลุ่ม "*social notable*" ซึ่งหมายถึง บุคคลที่มีชาติกำเนิดดี มีความร่ำรวย มีการศึกษาสูง และเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ จะมีอิทธิพลในการตัดสินใจทางการเมืองในประเด็น (*issue area*) ทางการเมืองที่สำคัญอันมีผลกระทบต่อสาธารณะ อันมีการคัดเลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งของสองพรรคการเมือง การพัฒนาชุมชนเมืองใหม่ และการศึกษาสาธารณะ (*public education*) แต่ก่อนปรากฏว่า กลุ่ม *social notable* ผูกขาดการตัดสินใจ แต่ระยะต่อมามีอิทธิพลน้อยลง" ในขณะเดียวกัน กลุ่ม "*economic notable*" คือ ผู้นำทางธุรกิจสามารถเข้ามามีอำนาจต่อกิจการสาธารณะทั้งสามประการดังกล่าว มากกว่า *social notable* โดยมีอิทธิพลต่อการพัฒนาชุมชนใหม่มากกว่า การจัดการศึกษาสาธารณะ ในที่สุด *Dahl* สรุปว่าทั้ง *social and economic notable* ต่างก็มีส่วนในการกำหนดตัวผู้ปกครอง โดยแต่ละกลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเฉพาะที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับธุรกิจหรือพื้นฐานทางสังคมของกลุ่ม (*Robert A. Dahl 1966 : 69-74*)

จากการศึกษาของ Dahl พบว่า ลักษณะโครงสร้างอำนาจจะมีลักษณะกระจาย ไม่มีกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งสามารถผูกขาดอำนาจการตัดสินใจอย่างเด็ดขาด ลักษณะของการตัดสินใจทางการเมืองจะกระจายไปตามกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งมีทรัพยากรและอิทธิพลทางการเมืองในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคน (Robert A. Dahl 1966 : 63-64)

หลังจากการศึกษาของ Dahl แล้ว Raymond E. Wolfinger 1974 : 7-8) ได้ทำการศึกษา New Haven เพื่อสนับสนุนความคิดเดิมของ Dahl โดยการทำความเข้าใจความคิดพื้นฐานมาเป็นต้นแบบในการวิเคราะห์ ผลของการศึกษาปรากฏว่ามีความสอดคล้องกับของ Dahl ที่เคยศึกษาไว้กล่าวคือ มีเพียงบุคคลจำนวนน้อยเท่านั้นที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการเสนอนโยบายใหม่ ๆ และสามารถยืนยันนโยบายอย่างประสบผลสำเร็จ แต่ลักษณะอิทธิพลในการเสนอหรือยืนยันนโยบายจะมีลักษณะกระจายไปตามประเด็นทางการเมือง ซึ่งแต่ละกลุ่มมีอิทธิพลอยู่

ต่อมา Robert Presthus (1964 : 35) ได้ศึกษาโครงสร้างอำนาจของชุมชนแบบเปรียบเทียบของชุมชน 2 ชุมชนคือ Edgewood กับ Revereview โดยวิธีการศึกษาแบบผสมผสานกันคือ แบบ *decision-making, reputational* และ *position approach* จากการศึกษาพบว่า ลักษณะทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ของชุมชนที่แตกต่างกัน เป็นเหตุให้โครงสร้างอำนาจของชุมชนแตกต่างกันไป กล่าวคือ ชุมชนที่เมือง Edgewood มีลักษณะโครงสร้างอำนาจแบบพหุนิยม (*pluralism*) ทั้งในด้านการตัดสินใจและโครงสร้างอำนาจเป็นการแข่งขันกันระหว่างกลุ่มผู้นำ ในขณะที่โครงสร้างอำนาจของชุมชน Revereview เป็นแบบชนชั้นนำนิยม (*elitism*) กล่าวคือ อำนาจในการตัดสินใจจะผูกขาดอยู่ที่ชนชั้นนำจำนวนน้อยที่เป็นนักการเมือง แต่มีข้อสังเกตอยู่ว่า กลุ่มชนชั้นนำใน Edgewood กลุ่มเศรษฐกิจมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ

จากการศึกษาโครงสร้างอำนาจของชุมชนจากสองสำนักดังกล่าว ทำให้ผู้ศึกษามองเห็นปรากฏการณ์ของผลของการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่ประการหนึ่งที่ปรากฏขึ้นคือ การไม่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าผลของการศึกษาที่ออกมาแตกต่างกันนั้นเป็นผลมาจากอิทธิพลของวิธีการศึกษาที่ทำให้ผลออกมาแตกต่างกันหรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง อุดมการณ์ของวิธีการศึกษาแตกต่างกันส่งผลถึงการศึกษที่แตกต่างกันหรือไม่ หรือผลของการศึกษาที่แตกต่างกันนั้นเป็นเพราะ

เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจริง ๆ มิได้เกิดจากความผิดพลาดของวิธีการศึกษา และเครื่องมือทางการศึกษา ซึ่งปัญหาดังกล่าวนี้ก็เป็นปัญหาที่ยากที่จะชี้ให้เห็นชัดเจนไปถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

อย่างไรก็ตาม เพื่อลดปัญหาตามที่กล่าวมาข้างต้น ดังนั้นในปัจจุบันการศึกษาโครงสร้างอำนาจจะมีการศึกษาเปรียบเทียบและใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสานกันอย่าง Robert Presthus เพื่อการค้นพบข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ทางสังคมให้มากที่สุดเท่าที่จะรับการศึกษาค้นคว้าได้

วิธีการระบุชั้นนำในการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน (ระคม วงษ์นอม 2527 : 22-34)

การศึกษาโครงสร้างอำนาจของชุมชนในปัจจุบันนี้มีแนวความคิดการวิเคราะห์อยู่ 2 แนว คือ สำนักชนชั้นนำนิยม (elitism) และสำนักพหุนิยม (pluralism) ดังที่กล่าวมาแล้วแต่ต้น โดยแต่ละสำนักมีอุดมการณ์และวิธีการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และเชื่อว่าวิธีการระบุชั้นนำของสำนักตนมีศักยภาพในการอธิบายโครงสร้างอำนาจชุมชนสูงกว่าของอีกสำนักหนึ่ง แต่เพื่อความสมบูรณ์ของการศึกษาครั้งนี้ และเพื่อจะได้ให้เห็นภาพโครงสร้างอำนาจชุมชนชัดเจนมากขึ้น จึงขอเสนอวิธีการระบุชั้นนำ ในการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนทั้ง 2 สำนัก ซึ่งมี 3 วิธีการกล่าวคือ

1. วิธีการระบุตัวชนชั้นนำโดยพิจารณาจากชื่อเสียง (reputational technique)

วิธีการนี้เป็นที่ใช้และยอมรับมากที่สุดในหมู่นักวิชาการ สำนักชนชั้นนำ และถูกปฏิเสธจากสำนักพหุนิยม วิธีการนี้ถือว่าคนมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในชุมชนโดยการมอบความไว้วางใจในการตัดสินใจแก้ปัญหาของชุมชน คือคนมีอำนาจในชุมชนนั้น ดังนั้นการระบุชั้นนำและอำนาจในสายตาของคนอื่น ไม่ใช่มองไปที่ตัวชนชั้นนำโดยตรง นักวิชาการชี้ให้เห็นว่าวิธีนี้เชื่อถือได้มาก เพราะใครเห็นก็ตามจะเป็นชนชั้นนำได้ และอำนาจจะมีได้จะต้องได้รับการยอมรับ ยกย่องจากสมาชิกรอบตัวเป็นสำคัญ

วิธีการนี้ Hunter ได้นำมาใช้ในการศึกษาโครงสร้างอำนาจในชุมชนเป็นครั้งแรก และเป็นที่ยอมรับกันมากในการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนในระยะต่อมา

การใช้วิธีนี้กระทำโดยผู้วิจัยไปสัมภาษณ์ สอบถามสมาชิกของชุมชนว่า "ใครคือชนชั้นนำ" "ใครคือผู้มีอำนาจในชุมชน" วิธีนี้แบ่งย่อยเป็น 2 วิธี

1.1 แบบขั้นเดียว (one-step method)

วิธีการนี้ผู้ศึกษาใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์สมาชิกในชุมชนที่ทำการศึกษาว่า "ใครคือชนชั้นนำ ใครคือผู้มีอำนาจในชุมชน" โดยขอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์แต่ละคนให้เสนอรายชื่อชนชั้นนำมาจำนวนหนึ่ง เช่น 5, 7 คน แล้วแต่เหมาะสมและขอให้ผู้ถูกสัมภาษณ์จัดระดับน้ำหนักอำนาจหรือความสำคัญของชนชั้นนำแต่ละคนที่เสนอมา

สำหรับกลุ่มประชากรที่ผู้ศึกษาจะสัมภาษณ์ขอให้ระบุชนชั้นนำนั้น อาจจะเป็นหัวหน้าครอบครัวทุกครัวเรือน ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่จนเกินไป หรือจากการสุ่มตัวอย่างจากหัวหน้าครอบครัว ถ้าเป็นชุมชนขนาดใหญ่หรืออาจจะเป็นบุคคลที่เอาใจใส่ในกิจกรรมของชุมชน และเป็นผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับความเป็นไปของชุมชนนั้นก็ได้ แล้วแต่ความเหมาะสม

1.2 แบบสองขั้น (two-step method)

การใช้วิธีนี้ผู้ศึกษาจะใช้วิธีการใดก็ตามรวบรวมรายชื่อของบุคคลที่เชื่อว่าเป็นชนชั้นนำของชุมชนขึ้นมาก่อน ส่วนมากจะได้แก่บุคคลที่เด่น ๆ ในองค์การทางธุรกิจ การเมือง สังคม ราชการ ศาสนา ฯลฯ แล้วผู้ศึกษานำรายชื่อดังกล่าวไปขอให้กลุ่มประชากรทำการคัดเลือกบุคคลที่เป็นชนชั้นนำจากรายชื่อนั้นอีกต่อหนึ่ง และขอให้เรียงลำดับที่สมาชิกในชุมชนยอมรับรายชื่อที่เลือกด้วยก็ได้ วิธีนี้นับว่าสะดวกและทำได้รวดเร็ว

ไม่ว่าการศึกษาจะใช้วิธีการขั้นเดียวหรือสองขั้นก็ตาม ผู้ศึกษาสามารถคำนวณน้ำหนักคะแนนของลักษณะการเป็นชนชั้นนำได้โดยการคำนวณจากจำนวนที่รับการระบุและอันดับการระบุ ตัวอย่าง ชนชั้นนำคนหนึ่งได้รับการระบุว่าเป็นชนชั้นนำ 100 ครั้ง และได้รับการเรียงลำดับแห่งการยอมรับ ดังนี้

ลำดับที่ 1	30 ครั้ง	คะแนน	$30 \times 5 = 150$
ลำดับที่ 2	20 ครั้ง	คะแนน	$20 \times 4 = 80$

ลำดับที่ 3	15 ครั้ง	คะแนน	$15 \times 3 =$	45
ลำดับที่ 4	10 ครั้ง	คะแนน	$10 \times 2 =$	20
ลำดับที่ 5	25 ครั้ง	คะแนน	$25 \times 1 =$	25

$$\begin{aligned} \text{รวมคะแนนการยอมรับเป็นชนชั้นนำ} & 150 + 80 + 45 + 20 + 25 \\ & = 320 \text{ คะแนน} \end{aligned}$$

เมื่อชนชั้นนำทุกคนจะได้รับการค่าน้ำหนักดังกล่าวทุกคนแล้ว หลังจากนั้นผู้วิจัยก็ใช้ดุลพินิจว่าจะหาจุดตัดคะแนนช่วงใดที่จะยอมรับเป็นชนชั้นนำ แยกออกจากประชาชนธรรมดา วิธีการดังกล่าวก็จะให้คะแนนน้ำหนักของชนชั้นนำ หลังจากนั้นผู้ศึกษาที่สามารถนำคะแนนชนชั้นนำมาเรียงจากระดับสูงไปหาต่ำ ผู้ศึกษาก็จะทราบลักษณะโครงสร้างอำนาจได้ทันทีว่าชนชั้นนำคนใดอยู่ในฐานะการได้รับการยอมรับจากสมาชิกสูง คนใดอยู่ในระดับกลาง หรือระดับต่ำ การที่ชนชั้นนำคนใดมีคะแนนสูงถือได้ว่าเป็นผู้ที่มีอำนาจสูง และลดหลั่นกันลงมาตามระดับคะแนน

วิธีการระบุชนชั้นนำโดยพิจารณาจากข้อเสนอนี้เป็นที่ยอมรับกันในการศึกษาชนชั้นนำ โครงสร้างอำนาจชุมชน สำนักชนชั้นนำนิยม ก็ถูกมองว่าวิธีการนี้เป็นการจัดอำนาจในแง่ของศักยภาพ (*potential power*) มากกว่าการจัดอำนาจที่แท้จริง (*actual power*) อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิธีนี้มีข้อดี คือ เป็นการสำรวจโครงสร้างอำนาจในระดับที่กว้างขวาง โดยให้สมาชิกชุมชนเป็นผู้ตัดสิน และสามารถคำนวณออกมาเป็นตัวเลขได้ชัดเจน และวิธีการทางสถิติมาใช้ประโยชน์กับวิธีการนี้ได้โดยตรงและชัดเจน แต่อย่างไรก็ตามวิธีการนี้ก็มีจุดอ่อนในตัววิธีการเองอยู่พอสมควร เช่น

1. ปัญหาว่า ข้อเสนอกับอำนาจเป็นอันเดียวกันหรือไม่ การระบุวิธีนี้ถูกโจมตีว่าเป็นการระบุข้อเสนองานที่ไม่ใช่อำนาจ
2. วิธีการนี้ถูกโจมตีว่าเป็นเพียงการวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับอำนาจเท่านั้นมิใช่อำนาจที่แท้จริง
3. วิธีการนี้ถูกโจมตีว่าปะปนระหว่างสถานภาพ (*status*) ของคนกับอำนาจที่แท้จริงของบุคคล คนที่มีสถานภาพต่ำอาจจะเป็นผู้ที่มีอำนาจในชุมชนมากก็ได้

4. วิธีการนี้ถูกโจมตีว่าโครงสร้างอำนาจมีอยู่ตายตัว แต่ก็ไม่สามารถ
แสดงให้เห็นโดยชัดเจน

ถึงแม้ว่า วิธีการระบุชนชั้นนำโดยพิจารณาจากข้อเสียดอนอยู่บ้าง
ก็ตาม แต่ก็ เป็นวิธีการที่ศึกษาชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจของชุมชนนี้ได้นำมาใช้อย่างกว้างขวาง
และเป็นวิธีการที่ให้การศึกษาระเบิดอย่างน่าพอใจ

2. วิธีการระบุตัวชนชั้นนำโดยพิจารณาจากตำแหน่ง (positional technique)

วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ใช้และยอมรับเป็นส่วนใหญ่ในหมู่นักวิชาการ สำนักชนชั้นนำ และถูกปฏิเสธ
โดยสำนักพุนิยม วิธีนี้ถือว่าบุคคลที่มีตำแหน่งสำคัญ ๆ ในองค์กรต่าง ๆ คือ ชนชั้นนำ อาจเป็นผู้
ที่มีตำแหน่งสำคัญในองค์กรทางการเมือง สังคม เศรษฐกิจ หรือธุรกิจ ราชการ ศาสนา
ทั้งนี้ถือว่าคนที่มีตำแหน่งสำคัญดังกล่าวควบคุมทรัพยากรและการตัดสินใจของชุมชน และเชื่อว่าผู้นำ
สูงสุดในชุมชนก็คือผู้ได้รับตำแหน่งสูงสุด

การใช้วิธีการนี้ทำได้โดยการที่ผู้ศึกษาทำการสำรวจตำแหน่งสำคัญ ๆ ในองค์กร
หรือสถาบันที่มีอยู่ในชุมชน แล้วเลือกบุคคลในตำแหน่งมารวมเป็นชนชั้นนำ แล้วเข้าทำการสัมภาษณ์
ชนชั้นนำ เพื่อรวบรวมข้อมูลตามกระบวนการและข้อมูลทางการวิจัยที่ผู้ศึกษาสนใจได้ "การใช้
วิธีการนี้จึงเป็นการมุ่งดูขอบเขตและปริมาณของทรัพยากรที่สำคัญในการตัดสินใจทางการเมืองใน
ชุมชน ซึ่งบุคคลในตำแหน่งนั้น ๆ ควบคุมอยู่"

วิธีการนี้จะจัดลำดับเป็นน้ำหนักคะแนนก็สามารถทำได้ โดยทำการศึกษาเพิ่มเติม
จากการจัดตำแหน่งธรรมดา ทำได้โดยกำหนดว่าตำแหน่งใดมีน้ำหนักคะแนนสูง-กลาง-ต่ำ
ส่วนการให้ความสำคัญของตำแหน่งนั้นอาจจะถามความคิดเห็นของสมาชิกของชุมชน หรือกลุ่มบุคคล
ที่สำคัญ (key information) ของชุมชนเป็นผู้กำหนด แล้วนำมาลำดับคะแนนเช่นเดียวกับการ
ให้คะแนนชนชั้นนำแบบบริการพิจารณาแบบมีข้อเสียดอนก็ได้ หรือว่าผู้ทำการศึกษาเองเป็นผู้กำหนด
ขึ้นมาว่า ตำแหน่งใดมีความสำคัญอันดับแรกและรองลงมาจากสูงลงมาต่ำ แล้วรวบรวมคะแนน
จากการสัมภาษณ์สมาชิกของชุมชนตามวิธีการสุดท้าย ซึ่งวิธีการดังกล่าวข้างต้นสามารถแบ่ง
กลุ่มของโครงสร้างอำนาจชุมชนได้เมื่อนำคะแนนมาเรียงลำดับสูง-ต่ำ แต่ถาดูเพียงตำแหน่ง

แล้วระบบชั้นนำคุณจะมีข้อบกพร่องและผิดพลาดได้ง่าย เพราะการมองหรือการลำดับความสำคัญนั้นอาจจะตั้งอยู่บนเจตนาคติของผู้ศึกษา ซึ่งอาจจะมองว่าตำแหน่งสำคัญเป็นสำคัญน้อยไป และในทางกลับกันเอาตำแหน่งสำคัญน้อยเป็นตำแหน่งสำคัญเสีย

ถึงอย่างไรก็ตาม วิธีการนี้เป็นวิธีการที่ดีเพราะทำได้ง่ายและใช้เวลาอันน้อย ผู้ศึกษาเพียงแต่รวบรวมรายชื่อผู้ที่ดำรงตำแหน่งที่สำคัญ ๆ ในองค์การแต่มีอำนาจมาก ซึ่งเป็นสถาบันในชุมชน ส่วนข้อเสียของวิธีการนี้มีพอสมควร กล่าวคือ

2.1 การใช้วิธีการนี้อาจเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ ในกรณีที่บางครั้งคนมีตำแหน่งแต่ไม่มีอำนาจ หรือในทางกลับกันคนที่ไม่มีตำแหน่งใด ๆ แต่มีอำนาจมาก ซึ่งเป็นคนที่ใช้อำนาจโดยทางอ้อม

2.2 ปัญหาในการกำหนดว่าตำแหน่งใครควรจะเป็นตำแหน่งสำคัญ ซึ่งการกำหนดว่าตำแหน่งใดสำคัญนั้นเป็นเรื่องของผู้ศึกษา จึงอาจผิดพลาดได้ ถ้าผู้ศึกษาขาดความเข้าใจชุมชนอย่างลึกซึ้ง

2.3 ปัญหาที่เกิดขึ้นถ้าหากว่าในแต่ละชุมชนมีองค์การหรือสถาบันที่ไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นลักษณะเช่นนี้จะเกิดปัญหาการศึกษาเชิงเปรียบเทียบได้

อย่างไรก็ตามวิธีการนี้พอสรุปได้ว่า จุดเด่นของวิธีการนี้ตรงที่ว่าสามารถทำได้ง่ายและรวดเร็ว และเห็นภาพโครงสร้างอำนาจของชุมชนได้ง่าย ถ้าสามารถเอาตำแหน่งที่สำคัญอย่างแท้จริงมาเรียงลำดับได้ แต่วิธีการนี้ก็ผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ ถ้าหากผู้สามารถนำเอาตำแหน่งที่สำคัญทั้งหมดมาทำการศึกษาได้

3. วิธีการระบุตัวชนชั้นนำโดยพิจารณาจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

(*decision-making technique*) วิธีการนี้เป็นวิธีที่ใช้และยอมรับในหมู่นักวิชาการพหุนิยม แต่ไม่ได้รับการยอมรับในสำนักชนชั้นนำนิยม ทั้งนี้เป็นผลมาจากพวกสำนักพหุนิยมปฏิเสธวิธีการระบุตัว 2 วิธีแรกที่กล่าวมาแล้ว จึงเสนอวิธีการของตนขึ้นมา คือวิธีการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยพิจารณาปัญหาที่ต้องมีการตัดสินใจเป็นเรื่อง ๆ ไป ว่าแต่ละเรื่องมีใครเข้าร่วมตัดสินใจ ผลออกมาแล้วใครได้เสีย และในที่สุดใครได้มากที่สุดและครอบงำการตัดสินใจ

วิธีการนี้ Robert A. Dahl นำมาใช้ในการศึกษาในชุมชน New Haven โดยที่ Dahl มองเห็นการศึกษาอำนาจในเชิงพฤติกรรมได้ดีกว่าวิธีการของสำนักชนชั้นนำ โดยการดูที่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกิจกรรมต่าง ๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันในระดับของการตัดสินใจ "ดังนั้นผู้ศึกษาต้องคัดเลือกจำนวนของการตัดสินใจในชุมชนว่าประเด็นการตัดสินใจในชุมชนที่นำมาศึกษานั้นใครทำหน้าที่ตัดสินใจ หรือเกี่ยวข้องกับตัดสินใจเป็นสำคัญ และมองว่าใครมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในประเด็นที่สำคัญมากที่สุด ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะไม่มีกลุ่มใดผูกขาดอำนาจในการตัดสินใจอย่างเด็ดขาดเพียงกลุ่มเดียว แต่ชนชั้นนำต่างมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในประเด็นทางการเมืองที่เป็นประโยชน์ของกลุ่มตน ในขณะที่เดียวกันการตัดสินใจในประเด็นทางเศรษฐกิจ ชนชั้นนำธุรกิจจะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากที่สุด"

ในการศึกษาการเลือกประเด็นการตัดสินใจนับว่าเป็นขั้นตอนที่สำคัญ ส่วนการเข้าถึงข้อมูลของการตัดสินใจนั้นสามารถทำได้โดยการตรวจสอบบันทึกการประชุม โดยพิจารณาว่าใครมีส่วนร่วมในการประชุมแต่ละครั้งแต่ละเรื่อง และผลประชุมเป็นอย่างไร หรือจากเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชน และมีอีกวิธีหนึ่งคือ การเข้าร่วมสังเกตการณ์ (*participant-as-observer*) ในการประชุมสำคัญแต่ละครั้ง แล้วทำการบันทึกขั้นตอนการประชุม ระเบียบวาระการประชุม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในประเด็น การประชุมของผู้เข้าร่วมแต่ละคน และผลสรุปของมติที่ประชุม ซึ่งการศึกษาดังกล่าวนี้อาจชี้ให้เห็นถึงผู้มีอำนาจในการตัดสินใจอย่างแท้จริงได้

การศึกษาวิธีการนี้เป็นวิธีที่สามารถทำได้ง่าย เพราะเพียงแต่เข้าศึกษาในกระบวนการตัดสินใจในประเด็นปัญหาที่สำคัญ ๆ ประเด็นปัญหาหารือ แล้วดูว่าใครมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ หรือใครครอบงำอยู่เบื้องหลังหรือล็อบบี้ (*lobby*) ของการตัดสินใจในแต่ละครั้ง แต่วิธีการนี้ก็ไม่สามารถคำนวณน้ำหนักของคะแนนเพื่อจัดโครงสร้างอำนาจออกมาได้ เพียงแต่ทราบว่าเป็นชนชั้นนำในการตัดสินใจเท่านั้นเอง

ถึงแม้ว่าวิธีการนี้จะเป็วิธีที่มิชอบตอนที่ไม่ยุ่งยากมาก และสามารถเข้าถึงพฤติกรรมของชนชั้นนำในการใช้อำนาจอย่างแท้จริงก็ตาม แต่วิธีนี้ก็มิจืดจางเช่นกันคือ

3.1 ปัญหาการเลือกปัญหา ที่มีการตัดสินใจมาศึกษาเพราะปัญหาต่าง ๆ มีมากมายจะใช้มาตรการอย่างไรในการเลือกปัญหา

3.2 ปัญหาเกิดจากการสังเกตการณ์ที่ประชุมของผู้ศึกษา ในการสังเกตว่า ประเด็นใดใครมีอิทธิพลหรือกำหนดการตัดสินใจ ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่าผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจอาจเป็นเพียงหมู่บุคคลผู้มีอำนาจแท้จริงอยู่เบื้องหลังคอยกำหนดให้เป็นไปตามที่กลุ่มตนต้องการก็ได้

3.3 ปัญหาของมิติของเวลาว่าจะใช้เวลาใด ถึงเวลายาวนานเท่าใดเป็นขอบเขตของการศึกษา

3.4 การศึกษาแบบนี้ถูกวิจารณ์ว่า ให้ความสนใจปัจเจกบุคคลว่ามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากกว่าการมองกลุ่มอิทธิพลต่อการตัดสินใจ และนอกจากนี้วิธีการนี้ยังไม่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับว่าใครอยู่ในตำแหน่งและมีอำนาจและมีอิทธิพลอย่างไร แต่มุ่งเห็นกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งยากแก่การกำหนดได้ว่าการตัดสินใจเมื่อไร ใครทำการตัดสินใจ

กล่าวโดยสรุปแล้ว จากการนำเสนอวิธีการทั้ง 3 วิธี จะเห็นว่าต่างก็มีจุดเด่น จุดด้อยของแต่ละวิธี ดังนั้นการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนครั้งนี้จึงจำเป็นต้องใช้การศึกษาทั้ง 3 วิธี ผสมผสานกันเพื่อลดข้อบกพร่องของการศึกษาให้เหลือน้อยที่สุด และให้ขอคนพบจากการศึกษา มีความเชื่อถือมากที่สุด ส่วนจะใช้วิธีการศึกษาแบบใดเป็นวิธีหลักและเป็นวิธีรอง หรือจะใช้วิธีการใดก่อนหลังนั้นก็แล้วแต่ความเหมาะสมของชุมชนและข้อตัดสินใจและคุณพินิจของผู้ศึกษาแต่ละคน

บททวนวรรณกรรมการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน

การศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน ทั้งนักวิชาการต่างชาติและนักวิชาการไทยที่สนใจ และตีพิมพ์เผยแพร่มีมากมายหลายเรื่องด้วยกัน โดยเฉพาะของ *Floyed Hunter* และ *Robert A. Dahl* และ *Nelson Polsby* ซึ่งได้นำมาเสนอและวิเคราะห์ไปแล้วในส่วนที่ว่าด้วยวิธีการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน ซึ่งมีข้อสรุปจากการศึกษามี 2 แนวความคิดด้วยกัน กล่าวคือ

การศึกษาของนักวิชาการกลุ่มแรก เป็นการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนแบบชนชั้นนำ นิยม พบว่า โครงสร้างอำนาจในท้องถิ่นมีลักษณะระดมศูนย์อยู่กับคนจํานวนน้อยของชุมชนซึ่งเป็นบุคคล

ชั้นนำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลชั้นนำทางเศรษฐกิจ และชนชั้นนำทางเศรษฐกิจจะควบคุมหรืออยู่เบื้องหลังกลุ่มผู้นำทางการเมือง ซึ่งมีตำแหน่งและสถานภาพสูงในชุมชนอีกทีหนึ่ง

การศึกษาของกลุ่มที่สอง เป็นนักการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนแบบพหุนิยม กลับมีความคิดเห็นแย้งกับกลุ่มแรกคือ โครงสร้างอำนาจชุมชนหาได้ผูกขาดโดยชนชั้นนำไม่ แต่ลักษณะการตัดสินใจในโครงสร้างอำนาจจะกระจายขึ้นอยู่กับประเด็นทางการเมือง นั่นคือ กลุ่มทางเศรษฐกิจจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างมาก ถ้าการตัดสินใจในโครงสร้างอำนาจเป็นประเด็นทางเศรษฐกิจหรือกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองที่มาจากการเลือกตั้งที่มีอิทธิพลมากในการตัดสินใจในประเด็นที่เกี่ยวข้องของทางการเมือง เป็นต้น

อย่างไรก็ดี การศึกษาของกลุ่มหลังก็ยึดมั่นในข้อสรุปที่สอดคล้องกับแนวความคิดพหุนิยม และให้ความสำคัญแก่ตำแหน่งของชนชั้นนำทางการเมืองว่า คือ ผู้มีอำนาจกุมการตัดสินใจในท้องถิ่นอย่างแท้จริง

สำหรับการศึกษาโครงสร้างอำนาจในสังคมไทย เท่าที่ผ่านมายังได้รับความสนใจอยู่ในวงแคบมาก และการศึกษาที่เผยแพร่ออกมาก็มีอยู่น้อยเช่นกัน แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วง 10 ปีมานี้ มีนักวิชาการไทยได้เริ่มมีการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนไทยอย่างมีระบบและนับได้ว่าเป็นงานวิจัยเล่มแรกที่มีความสมบูรณ์ทั้งเนื้อหาและวิธีการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนไทย และหลังจากนั้นแนวความคิดดังกล่าวก็ได้รับความสนใจและทำการวิจัยเพิ่มขึ้น ซึ่งจะขอนำเสนอในที่นี้เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา นำขอคนพบนำมาประกอบการศึกษาคั้งนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

จักรกฤษณ์ นรนิติผดุงการ (2513) ได้ทำการวิจัยโครงสร้างอำนาจชุมชนในเทศบาลสองแห่ง โดยมีสมมุติฐานให้ทำการวิจัยว่า "ทรัพย์สินความร่ำรวยและการมีตำแหน่งสำคัญเป็นลักษณะตัวแปรที่อธิบายการเป็นชนชั้นนำของชุมชนทั้งสองแห่ง" เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ การสังเกตการณ์ การสัมภาษณ์ และเอกสาร การระบุตัวชนชั้นนำ โดยพิจารณาจากชื่อเสียง เป็นวิธีการศึกษาโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครอบครัวของประชาชนที่อยู่ในเขตทั้งสองเทศบาลเป็นกลุ่มตัวอย่าง ผลของการศึกษาปรากฏว่าเป็นไปตามสมมุติฐานที่วางไว้ กล่าวคือบุคคลที่ดำรงตำแหน่งและมีทรัพย์สินร่ำรวย เป็นคุณสมบัติสำคัญในการอธิบาย การเป็นบุคคลชั้นนำของทั้งสองเทศบาล และนอกจากนี้ก็มีคุณสมบัติรองที่อธิบายบุคคลชั้นนำคือ สถานที่เกิด ช่วงเวลา

การอาศัยในชุมชน เพศชาย เชื้อชาติ ศาสนา อายุ สถานภาพสมรส และความสำเร็จในการศึกษา
เป็นต้น

ถึงแม้ว่างานวิจัยชิ้นนี้จะมีได้นำเอาสถิติมาใช้ในการวิเคราะห์หลักซึ่งก็ตาม แต่งาน
วิจัยชิ้นนี้ถือได้ว่าเป็นงานวิจัยชิ้นแรกที่มีการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนชนบทไทยอย่างมีระบบ
ซึ่งถือได้ว่าเป็นการริเริ่มการศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชนของไทยตามแบบนักวิชาการตะวันตก
โดยการนำเอาวิธีการระบุชนชั้นนำโดยพิจารณาจากชื่อเสียงมาใช้เป็นครั้งแรก

ระคม วงษ์นอม (1980) ได้ทำการวิจัยโครงสร้างอำนาจชุมชนในชนบทไทย โดย
การใช้แนวความคิดเรื่องผู้นำทางความคิดเห็น (*opinion leadership*) และแนวความคิด
ชนชั้นนำ (*elite*) โดยใช้วิธีการศึกษา 2 แบบ กล่าวคือ วิธีการโครงสร้างทางสังคม (*The
Sociometric Method*) เพื่อการระบุต่อผู้นำทางความคิดเห็นและใช้วิธีพิจารณาจากชื่อเสียง
ในการระบุชนชั้นนำ จากการศึกษาพบว่า "ถ้ามองตัวบุคคลที่ได้รับการระบุว่าเป็นชนชั้นนำแล้ว
ชนชั้นนำและผู้นำทางความคิดเห็นเกือบจะเป็นคนกลุ่มเดียวกัน กล่าวคือ ชนชั้นนำจะทำหน้าที่และ
ได้รับการยกย่องเป็นผู้นำทางความคิดเห็นด้วย ถ้ามองจากหลักฐานตัวบุคคลที่ได้รับการระบุว่าเป็น
ผู้นำทางความคิดเห็นแล้วพบว่า ผู้นำทางความคิดเห็นมีจำนวนการกระจายมากกว่าชนชั้นนำหรือ
จะกล่าวอีกนัยหนึ่ง ชนชั้นนำเกือบทุกคนเป็นผู้นำทางความคิดเห็น "แต่ทว่ามีบุคคลชนชั้นนำทางความ
คิดเห็นจำนวนน้อยเท่านั้นที่ได้รับการระบุเป็นชนชั้นนำ งานวิจัยยังพบว่าชุมชนมีความเจริญมากขึ้น
การแย่งแย่งระหว่างผู้นำทั้ง 2 ประเภทจะยิ่งมีมากขึ้น" และการวิจัยครั้งนี้พบว่า "การมี
ตำแหน่งหรือเคยมีตำแหน่งในชุมชนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สนับสนุนให้บุคคลได้รับการยกย่องเป็นผู้นำ
ทั้งชนชั้นและผู้นำทางความคิดเห็น และในความสัมพันธ์เดียวกันนี้พบว่า มีตัวแปรอีก 7 ตัว ที่
ชนชั้นนำมีความแตกต่างจากประชาชนทั่วไป กล่าวคือ "รายได้ การถือครองที่ดิน อาชีพ การศึกษา
การมีตำแหน่ง การใช้สื่อสารมวลชน และมีโลกทัศน์คติที่กว้างกว่า" โดยมี "การมีตำแหน่งและ
รายได้ที่อธิบายการเป็นชนชั้นนำได้มากที่สุด"

กมล ประเสริฐกุล (2527) เป็นงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ศึกษาโครงสร้างอำนาจชุมชน
ในชนบทไทยอย่างมีระบบ โดยการนำแนวความคิดชนชั้นนำ (*elite*) และโครงสร้างอำนาจชุมชน
แบบชนชั้นนำนิยม (*elite school*) และแบบพหุนิยม (*pluralist school*) เป็นกรอบแนว

ความคิดในการศึกษาและใช้วิธีการระบุชนชั้นนำทั้งสามแบบผสมผสานกัน กล่าวคือ การระบุชนชั้นนำ โดยที่พิจารณาจากตำแหน่ง ระบุชนชั้นนำโดยพิจารณาจากชื่อเสียง และการระบุชนชั้นนำโดยที่ พิจารณาจากการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ โดยการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และเอกสาร เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลของการวิจัยปรากฏ ว่าบุคคลที่ได้รับการระบุเป็นชนชั้นนำและมีบทบาทในการตัดสินใจประเด็นปัญหาสำคัญ ๆ ของ ชุมชนนั้นมีคุณลักษณะเด่น 2 ประการ คือ "การมีตำแหน่งทางการในหมู่บ้านและการที่เป็นบุคคล เสียสละทุ่มเทการทำงานเพื่อส่วนรวม" ส่วนบุคคลที่ได้รับเลือกเป็นชนชั้นนำสูงสุดคือ ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่คุณสมบัติเหมือนผู้ใหญ่บ้าน เป็นอันดับรองลงมา การศึกษายังพบอีกว่า "ปัจจัยที่อธิบายความแตกต่างระหว่างชนชั้นนำ (สูง-กลาง-ต่ำ) กับประชาชนธรรมดา ที่สำคัญคือ การดำรงตำแหน่งทางการ โดยเฉพาะตำแหน่งในสภาตำบล และการสนใจติดตามข่าวสาร บ้านเมือง ส่วนคุณสมบัติอื่นเช่น เพศ อายุ สถานที่เกิด ระยะเวลาการอยู่ในหมู่บ้าน ระดับการศึกษา ศาสนา อาชีพ รายได้ การถือครองที่ดิน การเป็นสมาชิกกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน การมีโลกทัศน์สากลนิยม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง ไม่มีอิทธิพลต่อความแตกต่างใน ระดับของชั้นอำนาจชนชั้นนำ"

สมจิต บุญนาคศักดิ์ (2528) ได้ทำการวิจัยชนชั้นนำ โครงสร้างอำนาจชุมชน โดย ทำการศึกษาสองหมู่บ้านในชนบทภาคเหนือ และเป็นการศึกษาในชุมชนชนบทที่มีการพัฒนาอยู่ใน ระดับพัฒนาแล้ว กับชนบทที่กำลังพัฒนา ผู้ศึกษามีสมมุติฐานหลักว่า "การมีตำแหน่งและการมีฐานะ ร่ำรวย เป็นคุณสมบัติของชนชั้นนำ และลักษณะโครงสร้างอำนาจชุมชนของหมู่บ้านทั้งสองแตกต่างกัน กล่าวคือ ชุมชนที่เจริญบุคคลที่มีคุณสมบัติฐานะร่ำรวย จะได้รับการระบุชนชั้นนำสูงสุด ส่วน ชุมชนที่กำลังพัฒนาบุคคลที่เป็นชนชั้นนำสูงสุด คือชนชั้นนำที่มีตำแหน่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาใช้ วิธีการระบุชนชั้นนำทั้ง 3 ประการผสมผสานกัน กล่าวคือ ใช้วิธีการระบุชนชั้นนำโดยพิจารณา จากชื่อเสียงเป็นอันดับแรก เพื่อต้องการทราบถึงตัวชนชั้นนำและน้ำหนักของคะแนนการระบุชนชั้นนำ และหลังจากนั้นก็ใช้วิธีการระบุชนชั้นนำโดยดูที่ตำแหน่ง และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบในการศึกษา ส่วนวิธีการศึกษาผู้ศึกษาใช้การวิจัยทั้งแบบเชิงสำรวจ (survey research) และการวิจัยภาคสนาม (field research) ประกอบกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังนำเอาสถิติขั้นสูง ในการวิเคราะห์ที่สุจน์สมมุติฐานที่วางไว้ด้วย ซึ่งผลของการวิจัยปรากฏว่า "ลักษณะของโครงสร้าง

อำนาจของชุมชนของทั้งสองหมู่บ้านมีลักษณะโครงสร้างอำนาจแบบปิรามิด (*pyramids*) กล่าวคือ มีบุคคลชนชั้นนำจำนวนน้อยเป็นผู้ตัดสินใจในชุมชน การวิจัยครั้งนี้พบว่า "ในชุมชนที่มีระดับของการพัฒนาแล้ว ปรากฏว่าชนชั้นนำที่มีอำนาจสูงสุดในหมู่บ้านคือ ชนชั้นนำซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจดี ส่วนในหมู่บ้านที่มีระดับที่กำลังพัฒนานั้นปรากฏว่า ชนชั้นนำซึ่งดำรงตำแหน่งเป็นผู้นำอำนาจการตัดสินใจที่สำคัญที่สุด" และการศึกษายังพบว่า คุณลักษณะที่กำหนดการเป็นชนชั้นนำในชุมชนที่ทำการศึกษาคือ การดำรงตำแหน่ง (ตำแหน่งทางการและตำแหน่งทางสังคม) ความร่ำรวยและเคยผ่านการอบรม อายุ การศึกษา การเคยดำรงตำแหน่ง ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ชนชั้นนำมีในอัตราที่แตกต่างจากประชาชนทั่วไป

นอกจากนี้ การวิจัยครั้งนี้พบว่า "ความสัมพันธ์ชนชั้นนำพบว่ามีความสัมพันธ์กันเคย แต่เมื่อมองถึงความสัมพันธ์ของชนชั้นนำระดับสูงแล้วจะปรากฏของความสัมพันธ์กันมากกว่าชนชั้นนำในระดับต่ำ กล่าวคือ การตัดสินใจในกิจกรรมของชุมชนเกิดจากการมีความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นนำระดับสูง หรือเกิดจากการตัดสินใจของชนชั้นนำระดับสูง"

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ทำการศึกษาวิจัยอย่างมีระบบ และใช้สถิติขั้นสูงมาช่วยในการวิเคราะห์ได้แก่ งานวิจัยของ ศรีสมภพ จิตรภักดิ์ศรี ได้ทำการวิจัยชนชั้นนำโครงสร้างอำนาจชุมชนในชนบทเขตภาคอีสาน โดยเลือกเอาชนบทในเขตโครงการพัฒนาทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นเขตการศึกษา การศึกษายังศึกษาเปรียบเทียบระหว่างหมู่บ้านที่พัฒนามีหมู่บ้านที่กำลังพัฒนา เช่นเดียวกัน ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกเอาแนวความคิดชนชั้นนำ โครงสร้างอำนาจ และลักษณะสัมพันธ์ภาพทางสังคม มาเป็นกรอบแนวความคิดในการศึกษา ส่วนวิธีการระบุชนชั้นนำก็ใช้ทั้งสามวิธีการผสมผสานกัน ดังที่กล่าวมาแล้ว ระเบียบวิธีวิจัยและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ลักษณะ กล่าวคือ การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้การวิจัยเชิงสำรวจ โดยการใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิจัยแบบสนทนา ใช้วิธีการสังเกต การรวม การสัมภาษณ์ และการสำรวจเอกสาร เป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล

ผลของการวิจัยครั้งนี้ปรากฏว่า ในชุมชนที่ระดับการพัฒนาต่ำนั้น คุณสมบัติของชนชั้นนำคือ การดำรงตำแหน่งสำคัญและการมีอายุอาวุโสเป็นคุณสมบัติสำคัญ ส่วนลักษณะภูมิหลังทางสังคม เศรษฐกิจในระดับรองที่อธิบายการเป็นชนชั้นนำคือ การติดตามอ่านหนังสือพิมพ์มากกว่าการติดต่อ

สัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลมากกว่าประชาชนธรรมดา ในขณะที่เกี่ยวกับการวิจัยพบว่า ในชุมชนที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจปรากฏว่า คุณสมบัติของชนชั้นนำที่สำคัญที่สุดคือ การดำรงตำแหน่งสำคัญ และมีรายได้สูง เป็นปัจจัยสำคัญ ส่วนคุณสมบัตินี้ระดับรองลงมาคือ มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล นอกจากนี้การวิจัยยังพบว่า ชนชั้นนำมีสัมพันธภาพทางอำนาจจะเกาะกลุ่ม โดยเฉพาะในชนชั้นนำในระดับสูงแล้วจะมีความสนิทสนมคุ้นเคยกันอย่างใกล้ชิดและมีการเกาะกลุ่มในการศึกษา ในการทำงานสูงกว่าชนชั้นนำในระดับรองลงมา

งานของ ณรงค์ สิ้นสวัสดิ์ (1980) เป็นงานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ใช้สถิติขั้นสูงในการวิจัยวิเคราะห์ในงานวิจัย งานวิจัยชิ้นนี้ศึกษาชนชั้นนำชุมชนโดยเอา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาตำบล และตำแหน่งอื่น ๆ อีกตำบลละ 25 คน มีการสุ่มตัวอย่างทั้งหมด 40 ตำบล เพื่อศึกษาถึงสังคม การเอาจริงเอาจังต่องานส่วนรวมของชุมชน (*community activeness*) ปรากฏว่า ตัวแปรที่อธิบายลักษณะของชนชั้นนำสูง กล่าวคือ การได้รับอิทธิพลของความทันสมัย ขนาดของผู้นำ ค่านิยม การหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง และเมื่อเอาตัวแปรการยอมรับการเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่เป็นตัวแปรตาม ปรากฏว่า ระดับการศึกษาของผู้นำ อายุ ค่านิยมที่ผูกพันต่อตัวเอาต่อชาติเป็นตัวแปรอิสระที่อธิบายลักษณะเช่นว่าของผู้นำในระดับท้องถิ่นไทย

งานวิจัยของ สมชัย รักวิจิตร (2514) ทำการวิจัยในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย เพื่อศึกษาโครงสร้างผู้นำในหมู่บ้านและคุณสมบัตินอื่น ๆ ของผู้นำเช่นว่า ระบบค่านิยม อุดมการณ์ ความคิดทางการเมือง ความมั่นคงปลอดภัย เป็นต้น โดยในการศึกษาใช้วิธีการศึกษาทางโครงข่ายของสังคม (*sociometric method*) เพื่อหาผู้นำในท้องถิ่น ผลของการศึกษาปรากฏว่า "ผู้นำที่ชาวบ้านเลือกมาประมาณหมู่บ้านละ 13-31 คน ผู้นำที่ถูกเลือกมามากจะเป็นผู้ที่สนใจในกิจกรรมของหมู่บ้าน และมีขีดความสามารถที่จะอุทิศร่างกายและทรัพย์สินช่วยเหลือได้" และผู้นำที่สำคัญจะเป็นผู้ดำรงตำแหน่งที่มีขึ้นโดยการเลือกตั้ง ตำแหน่งราชการ มีการศึกษาดี และมีความมั่นคง ส่วนคุณสมบัตินอื่น ๆ เช่นมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี มีประสบการณ์นอกหมู่บ้าน ได้รับการศึกษาอบรม และมีความชำนาญในงานบางอย่าง เป็นบุคคลที่เคร่งครัดศาสนาและมีศีลธรรม เป็นต้น

เมื่อกล่าวโดยสรุปแล้ว ลักษณะของการศึกษาชนชั้นนำและโครงสร้างอำนาจชุมชนของสังคมชนบทไทย สามารถสรุปได้ว่า โครงสร้างอำนาจชุมชนมีลักษณะเป็นปิรามิด โดยที่บุคคลที่เป็นชนชั้นนำสูงสุดมักจะเป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการที่มีอยู่ในชุมชน ส่วนคุณสมบัติรวมในระดับรองลงมาที่จะพบบ่อยจากการศึกษาคือ ตำแหน่งทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ระดับการศึกษาดี อารุโธ และการปฏิบัติตนที่เสียสละเพื่อส่วนรวม และคุณสมบัติอื่น ๆ ประกอบกันเข้าที่เป็นชนชั้นนำ อาทิ การติดต่อกับชุมชนภายนอก การติดต่อปฏิสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ราชการ โลกทัศน์ที่เป็นสากล การเป็นคนในชุมชน เพศชาย การเป็นบุคคลมีคุณธรรม การเป็นสมาชิกของกลุ่มองค์กรที่มากกว่า การมีประสบการณ์อบรม การมีความสามารถพิเศษ การถือครองที่ดินเป็นจำนวนมาก และคุณสมบัติอื่น ๆ ซึ่งคุณสมบัติของนี้จะปรากฏพบแตกต่างกันมากตามลักษณะของค่านิยมและลักษณะทางกายภาพ ทางเศรษฐกิจ สังคม ของแต่ละชุมชนที่ทำการศึกษ แต่ลักษณะเหล่านี้จะปรากฏรวมอยู่เสมอไม่ว่าคุณลักษณะใดก็คุณลักษณะหนึ่ง หรือหลายคุณลักษณะรวมกันในคนที่เป็นชนชั้นนำ